

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ

Ο ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΓΥΡΟΣ ΤΗΣ
ΝΤΟΧΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ
ΧΟΝΓΚ- ΚΟΝΓΚ

Επιμέλεια : Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών
Οικονομικών Σχέσεων
Ερευνητής: Παναγιώτης Πετράκος
Βοηθοί Ερευνητές : Ελευθέριος Σούμπασης
Σωτήρης Σταμπουλής

ΑΘΗΝΑ,
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2006

Περίληψη

- **Οι διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωση του εμπορίου των αγαθών και των υπηρεσιών πρέπει να τοποθετηθούν μέσα στα πλαίσια του γενικότερου φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, ενός φαινομένου που αν μη τι άλλο έχει ως πιο άμεσο και προφανές αποτέλεσμα τη συνεχώς αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των διαφόρων χωρών και των λαών της υφηλίου. Ακριβώς σ' αυτό το πλαίσιο πρέπει να τοποθετηθούν και οι συνομιλίες που έλαβαν χώρα στο Χονγκ Κονγκ από τις 13 έως και τις 18 Δεκεμβρίου 2005 ανάμεσα στους Υπουργούς Εμπορίου των 148 χωρών-μελών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ).**
- **Οι συνομιλίες στο Χονγκ Κονγκ προορίζονταν να αποτελέσουν το τελικό στάδιο διαπραγματεύσεων του λεγόμενου αναπτυξιακού Γύρου της Ντόχα. Στόχος του Γύρου είναι να οδηγήσει σε δραστική μείωση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσα από τα οφέλη πλούτου που θα επιτευχθούν από τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου των αγροτικών προϊόντων, των βιομηχανικών αγαθών καθώς και των υπηρεσιών. Το γεγονός ότι οι δύο προηγούμενες υπουργικές συνδιασκέψεις του ΠΟΕ στο Σιάτλ το 1999 και στο Κανκούν το 2003, απέτυχαν να οδηγήσουν σε συμφωνία, καθιστούσε επιτακτική για την αξιοπιστία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, την ανάγκη επιτυχούς κατάληξη των συγκεκριμένων διαπραγματεύσεων.**
- **Μετά την αποτυχία στο Κανκούν, κατέστη σαφές ότι προκειμένου ο αναπτυξιακός γύρος της Ντόχα να καταφέρει να βγάλει από τη φτώχεια τα εκατομμύρια των ανθρώπων, όπως αρχικά υποσχόταν, θα έπρεπε όλα τα μέλη του ΠΟΕ να προχωρήσουν σε αμοιβαίες παραχωρήσεις. Οι ελπίδες για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων αναζωπυρώθηκαν τον Ιούλιο του 2004 με την συμφωνία που επετεύχθη στη Γενεύη. Η συμφωνία αυτή όριζε το γενικότερο πλαίσιο υλοποίησης της τελικής φάσης των διαπραγματεύσεων της Ντόχα. Στην ουσία έθετε ξεκάθαρα τις παραμέτρους που χρειαζόταν να ξεκαθαριστούν στη συνέχεια στους τομείς των αγροτικών προϊόντων, της πρόσβασης των μη γεωργικών προϊόντων στις αγορές, των υπηρεσιών καθώς και σε μία σειρά από άλλα ζητήματα, όπως τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, προκειμένου ο Γύρος αυτός να ολοκληρωθεί επιτυχώς στο Χονγκ Κονγκ το Δεκέμβριο του 2005**
- **Η επανέναρξη των συνομιλιών επιτεύχθηκε, μεταξύ άλλων, και από την μεγαλύτερη και πιο ενεργή συμμετοχή των αναπτυσσόμενων χωρών μέσω της δημιουργίας νέων και δραστήριων ομάδων στα πλαίσια του ΠΟΕ, όπως είναι για παράδειγμα η ομάδα των G-20 της οποίας ηγούνται χώρες όπως η Βραζιλία, η Ινδία και η Αργεντινή. Η ομάδα αυτή ήταν έτοιμη να διαπραγματευτεί σκληρά τα συμφέροντα των χωρών αυτών απέναντι στα αιτήματα των ΗΠΑ και της ΕΕ.**
- **Οι διαπραγματεύσεις στο Χονγκ Κονγκ άρχισαν τελικά μέσα σ' ένα κλίμα απαισιοδοξίας ότι και αυτή η διάσκεψη θα είχε την ίδια τύχη με τις δύο προηγούμενες. Για το λόγο αυτό, ήταν ευτυχές το γεγονός ότι τελικά η Υπουργική συνδιάσκεψη του Χονγκ Κονγκ κατέληξε σε μία συμφωνία, έστω ελάχιστου κοινού παρανομαστή, η οποία βέβαια απέιχε αρκετά από τις**

αρχικές προσδοκίες του συνόλου των μελών του ΠΟΕ. Το ζήτημα, βέβαια, είναι ότι η λύση που δόθηκε στο πρόβλημα είναι εμβλωματική και η συμφωνία που επιτεύχθηκε αφορά μόνο ένα μικρό μέρος των ζητημάτων στα οποία τα κράτη μέλη θα έπρεπε να είχαν συμφωνήσει.

- Οι κύριοι πρωταγωνιστές των διαπραγματεύσεων δεν ήταν αρκετά διατεθειμένοι να προσφέρουν περισσότερα απ' όσα θεωρούσαν ότι είναι πολιτικά αποδεκτό για αυτούς να δώσουν. Τις συνέπειες όμως, σαφώς αρνητικές, αναμένεται να τις υποστεί συνολικά το παγκόσμιο πολυμερές εμπορικό σύστημα.
- Η συμφωνία αυτή προβλέπει μεταξύ άλλων την κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων για τα αγροτικά προϊόντα μέχρι το τέλος του 2013, την κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων για το βαμβάκι εντός του έτους 2006 καθώς και την ανάληψη υποχρέωσης από τις ανεπτυγμένες κυρίως χώρες για κατάργηση των φραγμών, δασμολογικών και μη, για το 97% των προϊόντων που προέρχονται από τις πενήντα λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Όσον αφορά στα άλλα ζητήματα, οι Υπουργοί έθεσαν την 30η Απριλίου 2006 ως την ημερομηνία μέχρι την οποία θα πρέπει να επιτευχθεί συμφωνία.
- Το αγροτικό ζήτημα είναι το σημαντικότερο απ' αυτά που συμπεριλαμβάνονται στην ημερησία διάταξη της Ντόχα. Οι διαπραγματεύσεις για τα αγροτικά προϊόντα ξεκίνησαν στις αρχές του 2000, σύμφωνα με το άρθρο 20 της συμφωνίας για τη γεωργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Μέχρι το Νοέμβριο του 2001 και την υπουργική συνδιάσκεψη της Ντόχα, 121 κυβερνήσεις είχαν ήδη υποβάλλει έναν μεγάλο αριθμό ζητημάτων προς διαπραγμάτευση.
- Οι διαπραγματεύσεις γύρω από το αγροτικό ζήτημα συγκέντρωσαν, όπως αναμενόταν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον καθ' όλη τη διάρκεια της 6^{ης} υπουργικής συνδιάσκεψης του ΠΟΕ. Δε μπορούμε να ισχυριστούμε πως το τελικό αποτέλεσμα χαρακτηρίζεται ως απόλυτα επιτυχές για τον Γύρο ως σύνολο, ωστόσο έστω και την ύστατη στιγμή τα μέλη του ΠΟΕ κατάφεραν να αποτρέψουν οι διαπραγματεύσεις να οδηγηθούν σε αδιέξοδο. Η συμφωνία των 149 μελών του ΠΟΕ στο Χόνγκ Κόνγκ που ουσιαστικά αποτελεί ορόσημο, ήταν η μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων, εκ μέρους των πλουσίων χωρών, μέχρι το 2013
- Ρόλο «κλειδί» για τα αγροτικά ζητήματα διαδραμάτισε η ΕΕ η οποία καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων δέχθηκε ασφυκτική πίεση για την κατάργηση των δικών της εξαγωγικών επιδοτήσεων. Οι Βρυξέλλες ωστόσο, αντιστάθηκαν στις πιέσεις μέχρι την τελευταία στιγμή, απορρίπτοντας μάλιστα πρόταση για κατάργηση των επιδοτήσεων έως το 2010, έπειτα από τη σταθερή επιμονή της Γαλλίας.
- Όσον αφορά στο ζήτημα του βαμβακιού, αυτό που προέκυψε από τις διαπραγματεύσεις ήταν η κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων έως το 2006. Οι ΗΠΑ που η πολιτική τους γύρω από το βαμβάκι βασιζόταν στην παροχή υψηλών εξαγωγικών επιδοτήσεων στους εγχώριους βαμβακοπαραγωγούς, είχε αντιρρήσεις σχετικά με την κατάργηση τους. Ωστόσο μετά από διαπραγματεύσεις κυρίως με τις βαμβακοπαραγωγές χώρες της Αφρικής συμφώνησε ως προθεσμία κατάργησης το 2006.
- Η απόφαση για κατάργηση όλων των εξαγωγικών επιδοτήσεων μέχρι το 2013 είναι σίγουρα ότι πιο σημαντικό έχει να επιδείξει αυτή η διάσκεψη.

Το γεγονός, βέβαια, ότι οι αναπτυσσόμενες οικονομίες προσδοκούσαν η μείωση αυτή να επέλθει μέχρι το 2010, άφησε μία μικρή γεύση απογοήτευσης στους εκπροσώπους των χωρών αυτών η οποία πάντως σε καμία περίπτωση δεν μειώνει τη σημασία της συμφωνίας αυτής. Ακόμα πιο σημαντικό, όμως, είναι το γεγονός ότι δεν επήλθε καμία συμφωνία όσον αφορά στη μείωση των δασμών στα αγροτικά προϊόντα από τις ανεπτυγμένες χώρες.

- *Είναι πάντως αναγκαίο να σημειωθεί ότι είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί κάποια συμφωνία όσον αφορά τους δασμούς στα αγροτικά προϊόντα στο άμεσο μέλλον μιας και το ζήτημα αυτό σχετίζεται άμεσα με την προοπτική αναπροσαρμογής της Ευρωπαϊκής Κοινής Αγροτικής Πολιτικής για την οποία οι Ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν τον περασμένο Δεκέμβριο ότι θα παραμείνει ως έχει μέχρι το 2013.*
- *Οι διαπραγματεύσεις για τα μη αγροτικά προϊόντα αποτελούν άλλο ένα σημαντικό ζήτημα για τον ΠΟΕ. Στην κατηγορία των προϊόντων αυτών εντάσσονται όσα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως γεωργικά. Εκτός από τα βιομηχανικά που αποτελούν το βασικότερο τμήμα τους, συμπεριλαμβάνονται επίσης οι φυσικοί πόροι όπως, πολύτιμοι λίθοι, δασικά προϊόντα και φυσικά αποθέματα.*
- *Ένα κύριο ζήτημα που απασχόλησε του διαπραγματευτές ήταν αυτό της μείωσης ή της πλήρους εξάλειψης των δασμών αιχμής καθώς και της κλιμάκωσης των δασμών που εφαρμόζουν οι χώρες. Οι δασμολογικές αιχμές αποτελούν υψηλά επίπεδα δασμών που επιβάλλονται από τις χώρες, προκειμένου να προστατευθούν τόσο η εγχώρια εργασία όσο και οι επενδύσεις των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Η κλιμάκωση των δασμών από την άλλη είναι μια διαδικασία που ακολουθείται κυρίως από τις αναπτυσσόμενες χώρες.*
- *Όσον αφορά το τύπο που τελικά θα χρησιμοποιηθεί για τις μειώσεις δασμών, από την παράθεση των θέσεων των χωρών διαπιστώνεται ότι υπήρχε μια αντιπαράθεση μεταξύ τους για το ποια μορφή του θα ήταν προτιμότερη να εφαρμοστεί. Υπήρξαν χώρες που υποστήριζαν να ισχύσει ο ελβετικός τύπος με δύο συντελεστές, διαφορετικούς για αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες. Άλλες δεν επιθυμούσαν αυτή τη διάκριση και άλλες υποστήριζαν ότι η μείωση των δασμών θα έπρεπε να γίνει λαμβάνοντας υπόψη τη δασμολογική κατάσταση της κάθε χώρας. Αυτό που τελικά προκρίθηκε ήταν να ισχύσει ο ελβετικός τύπος χωρίς ακριβή προσδιορισμό του αριθμού των συντελεστών. Συνεπώς, όλα τα ενδεχόμενα παραμένουν ανοιχτά τόσο για το θέμα αυτό όσο και για το ζήτημα της διασύνδεσης του συντελεστή με τις ευελιξίες. Αναπόφευκτα, λοιπόν, το ζήτημα αυτό αναμένεται να απασχολήσει εκ νέου τις διαπραγματεύσεις μέχρι τον Απρίλιο του 2006.*
- *Στο Χόνγκ Κόνγκ οι διαπραγματεύσεις γύρω από το ζήτημα των μη αγροτικών αγορών δε στέφθηκαν με απόλυτη επιτυχία. Στην υπουργική διακήρυξη γίνεται αποδεκτό ότι απομένουν να γίνουν πολλά ακόμη προκειμένου οι διαπραγματεύσεις να καταλήξουν σ' ένα θετικό αποτέλεσμα. Η προσπάθεια αυτή λοιπόν θα πρέπει να συνεχιστεί σ' όλα τα*

πεδία των μη αγροτικών αγορών ώστε να υπάρχει μια θετική κατάληξη πρώτα μέχρι τις 30 Απριλίου 2006, ημερομηνία που αποτελεί την καταληκτική προθεσμία για την επίτευξη συμφωνίας επί των διαπραγματευτικών μεθόδων και κατόπιν μέχρι την 31 Ιουλίου 2006 όπου θα γίνει και μια συνολική αποτίμηση της προόδου που θα έχει πραγματοποιηθεί μέχρι τότε. Παρά το ότι μπορεί προς το παρόν κάτι τέτοιο να φαντάζει δύσκολο η μικρή πρόοδος που έγινε σε κάποια επιμέρους ζητήματα αποτελεί ένα θετικό στοιχείο για το μέλλον.

- *Ο κλάδος των υπηρεσιών συνιστά το μεγαλύτερο, ταχύτερα αναπτυσσόμενο αλλά και το πιο περίπλοκο πεδίο οικονομικής δραστηριότητας για τις περισσότερες αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Οι υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν σχεδόν τα 2/3 του παγκόσμιου εισοδήματος (69% για τις υψηλού εισοδήματος οικονομίες, 55% για τις μεσαίου εισοδήματος και 44% για τις χαμηλού εισοδήματος οικονομίες). Επίσης απορροφούν ένα σημαντικό μέρος της παγκόσμιας απασχόλησης (70% για τις χώρες υψηλού εισοδήματος όμως λιγότερο από 30% για τις χώρες περισσότερες χαμηλού εισοδήματος) και αντιπροσωπεύουν περίπου το 20% του παγκόσμιου εμπορίου (2,3 τρις δολάρια σήμερα). Εξίσου μεγάλα είναι και τα δυναμικά οφέλη που μπορούν να προκύψουν από την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου υπηρεσιών, ιδιαίτερα για τον αναπτυσσόμενο κόσμο.*
- ***Ο γύρος της Ντόχα είναι ο πρώτος Γύρος εμπορικών διαπραγματεύσεων από τη δημιουργία της GATT το 1947 που καλύπτει πλήρως τον τομέα των υπηρεσιών.** Από το Νοέμβριο του 2001 που οι διαπραγματεύσεις για τις υπηρεσίες ενσωματώθηκαν πλήρως στην αναπτυξιακή ημερήσια διάταξη της Ντόχα, τα μέλη δεσμεύτηκαν να επιδιώξουν την προοδευτική απελευθέρωση του εμπορίου των υπηρεσιών διευρύνοντας τις δυνατότητες ξένων προμηθευτών να ανταγωνιστούν στις εθνικές αγορές, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι οι εγχώριοι και ξένοι παίκτες τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης. Το αποτέλεσμα, κατά συνέπεια των διαπραγματεύσεων της Ντόχα θα έπρεπε να είναι η ανανέωση και η επέκταση της GATS καθώς και η δημιουργία βασικών κανόνων που να ρυθμίζουν γενικότερα το εμπόριο υπηρεσιών*
- *Αν και η απελευθέρωση του εμπορίου υπηρεσιών αναμένεται να αποφέρει τα περισσότερα οφέλη για όλα τα κράτη μέλη του ΠΟΕ σε σχέση με κάθε άλλο τομέα, οι διαπραγματεύσεις στον τομέα αυτό επισκιάστηκαν από τη επικέντρωση της προσοχής στις διαπραγματεύσεις που αφορούσαν αγροτικά προϊόντα.*
- ***Το τέλος των διαπραγματεύσεων που κατέληξαν στην υπογραφή της Διακήρυξης, βρήκε όλα σχεδόν τα μέλη φαινομενικά προβληματισμένα για τα αποτελέσματα, ιδιαίτερα τις αναπτυσσόμενες χώρες που φαίνεται πως τελικά προβήκανε και τους πιο επώδυνους συμβιβασμούς. Όμως, φαίνεται ότι το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων στο Χόνγκ Κόνγκ ήταν κατώτερο των προσδοκιών και για την ΕΕ, εξ αιτίας της απροθυμίας των αναπτυσσομένων χωρών να αποδεχθούν τις προτάσεις της ΕΕ και των ΗΠΑ για εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων διαπραγμάτευσης.***
- ***Η σύγκλιση που επιτεύχθηκε στο Χόνγκ Κόνγκ θέτει μόνο τα θεμέλια πάνω στα οποία θα στηριχτούν οι μελλοντικές διαπραγματεύσεις.** Περιληπτικά περιλαμβάνει μια δέσμευση για εντατικοποίηση των διαπραγματεύσεων πρόσβασης στην αγορά που θα οδηγήσουν σε προοδευτικά*

υψηλότερα επίπεδα απελευθέρωσης για όλους τους τομείς και τους τρόπους παροχής υπηρεσιών. Επιβεβαιώνεται παράλληλα το κυριαρχικό δικαίωμα των κρατών να νομοθετούν, δίδεται έμφαση στην ευελιξία που η GATS προσφέρει στα αναπτυσσόμενα μέλη και κάνει αναφορά στις ΛΑΧ και την ανάγκη αυτές να ωφεληθούν περισσότερο από το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών.

- **Η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να γίνεται με τρόπο που να αντανakλά μια ισορροπία ανάμεσα στην ανάγκη ανταμοιβής των κατόχων των δικαιωμάτων για την προσπάθεια και τη δημιουργικότητά τους, χωρίς παράλληλα να στερεί από το κοινωνικό σύνολο την πρόσβαση σε βασικά αγαθά (όπως φάρμακα) και τη χρήση νέας γνώσης και πληροφοριών.** Συνεπάγεται, επίσης, έναν συμβιβασμό ανάμεσα στα μακροχρόνια οφέλη από την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και τις βραχυχρόνιες ζημίες που ενδεχομένως αυτή επιφέρει.
- **Η Διάσκεψη του Χόνγκ Κόνγκ εστίασε ελάχιστα στα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς αυτά δεν αποτελούσαν προτεραιότητα και βρίσκονταν χαμηλά στην ημερήσια διάταξη των θεμάτων προς διαπραγμάτευση.** Όσον αφορά την επέκταση της προστασίας των ενδείξεων γεωγραφικής προέλευσης και τη σχέση ανάμεσα στη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλία και τη Συμφωνία TRIPS, το τελικό κείμενο άφησε ανοιχτό το πεδίο για περαιτέρω διαπραγματεύσεις σ' αυτά τα ζητήματα, ενώ ορίζει ότι το Συμβούλιο θα πρέπει να εξετάσει την πρόοδο που έλαβε χώρα και να αναλάβει δράση το αργότερο μέχρι την 31 Ιουλίου 2006.
- **Ένα ζήτημα, άμεσα σχετιζόμενο με την αναπτυξιακή φύση του Γύρου της Ντόχα, και στο οποίο επήλθε συμφωνία στο Χονγκ Κονγκ, έχει να κάνει με την απόφαση των πλουσίων χωρών να απεμπολήσουν όλους τους δασμούς και τις ποσοστώσεις για το 97 τοις εκατό των αγαθών που προέρχονται από τις πενήντα λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου.**
- **Η τελική συμφωνία παρ'ότι ευπρόσδεκτη σε όλα τα μέλη, άφησε μία γεύση πικρίας στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες οι οποίες ανέμεναν ότι το άνοιγμα αυτό των αγορών των πλουσίων χωρών θα λάμβανε χώρα για το 99 τοις εκατό των προϊόντων τους. Αυτό δεν συνέβη, μεταξύ άλλων, για τον επιπρόσθετο λόγο του ότι οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία αντιστάθηκαν σθεναρά στο άνοιγμα των αγορών τους για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και το ρύζι αντίστοιχα.**
- **Η τελική συμφωνία που επήλθε στο Χονγκ Κονγκ λοιπόν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία πύρρειος νίκη για το πολυμερές εμπορικό σύστημα. Αυτό που στην ουσία προσέφερε ήταν κάποιες λύσεις σε ελάχιστα ζητήματα και μία μετάθεση των προβλημάτων για αργότερα όσον αφορά τη συντριπτική πλειοψηφία των υπολοίπων θεμάτων. Ακόμα πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι οι οίκοι είναι δεν πολύ καλοί για την επίτευξη συμφωνίας μέσα στο 2006 και στο άμεσο μέλλον με αποτέλεσμα να είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν ο Γύρος της Ντόχα θα ολοκληρωθεί τελικά επιτυχώς. Τα πράγματα αναμένεται να δυσκολέψουν ακόμα περισσότερο, αν οι διαπραγματεύσεις συνεχιστούν και μέσα στο 2007, οπότε και ο Αμερικανός Πρόεδρος χάνει τη δυνατότητα που έχει να**

διαπραγματεύεται απευθείας τα εμπορικά ζητήματα και να υποβάλλει τα αποτελέσματα στο Κογκρέσο προς έγκριση εντός ενενήντα ημερών.

- *Αν κάτι τέτοιο συμβεί και ο Γύρος της Ντόχα ουσιαστικά δεν μπορέσει ουσιαστικά να ολοκληρωθεί, τότε αναπόδραστα θα δούμε το πολυμερές εμπορικό σύστημα να αμφισβητείται με ακόμα πιο έντονο τρόπο.*
- *Τα δε μεγάλο ερώτημα που τίθεται θα είναι: Σε ποια έκταση τέτοιου είδους περιφερειακές και διαπεριφερειακές συνεργασίες και συσπειρώσεις είναι σε θέση να πραγματώσουν την παγκοσμιοποίηση και να προωθήσουν την παγκόσμια διακυβέρνηση; Μήπως, αντίθετα εξελιχτούν σε αντίπαλα εμπορικά μπλοκ με έντονες προστατευτικές διαθέσεις; Μήπως στη θέση του πολυμερούς εμπορικού συστήματος δούμε την ανέλιξη της ομάδας του G-8 στη θέση ενός παγκόσμιου Διεθντηρίου; Σε μια τέτοια περίπτωση ο αναπτυσσόμενος κόσμος θα αντιδράσει και θα δημιουργήσει τις δικές του διαπεριφερειακές συνεργασίες με πιθανό αποτέλεσμα ο πολυμερισμός να βρεθεί σε βαθύτερη κρίση.*

1. Εισαγωγή

Οι διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωση του εμπορίου των αγαθών και των υπηρεσιών πρέπει να τοποθετηθούν μέσα στα πλαίσια του γενικότερου φαινομένου της παγκοσμιοποίησης, ενός φαινομένου που αν μη τι άλλο έχει ως πιο άμεσο και προφανές αποτέλεσμα τη συνεχώς αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των διαφόρων χωρών και των λαών της υφηλίου. Ακριβώς σ' αυτό το πλαίσιο πρέπει να τοποθετηθούν και οι συνομιλίες που έλαβαν χώρα στο Χονγκ Κονγκ από τις 13 έως και τις 18 Δεκεμβρίου 2005 ανάμεσα στους Υπουργούς Εμπορίου των 148 χωρών-μελών του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Οι συγκεκριμένες διαπραγματεύσεις μάλιστα έτυχαν ιδιαίτερης μεταχείρισης για το λόγο του ότι οποιαδήποτε αποτυχία τους θα υπονόμειε σοβαρά τα θεμέλια του παγκόσμιου πολυμερούς εμπορικού συστήματος. Οι Υπουργοί Εμπορίου το γνώριζαν αρκετά καλά έτσι ώστε να επικεντρώσουν τις προσπάθειές τους στην επίτευξη έστω και μίας συμφωνίας ελαχίστου κοινού παρανομαστή, κάτι που τελικά έγινε.

Οι συνομιλίες στο Χονγκ Κονγκ προορίζονταν να αποτελέσουν το τελικό στάδιο διαπραγματεύσεων του λεγόμενου αναπτυξιακού Γύρου της Ντόχα. Στόχος του Γύρου είναι να οδηγήσει σε δραστική μείωση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο, μέσα από τα οφέλη πλούτου που θα επιτευχθούν από τη φιλελευθεροποίηση του εμπορίου των αγροτικών προϊόντων, των βιομηχανικών αγαθών καθώς και των υπηρεσιών. Το γεγονός ότι οι δύο προηγούμενες υπουργικές συνδιασκέψεις του ΠΟΕ στο Σιάτλ το 1999 και στο Κανκούν το 2003, απέτυχαν να οδηγήσουν σε συμφωνία, καθιστούσε επιτακτική για την αξιοπιστία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, την ανάγκη επιτυχούς κατάληξη των συγκεκριμένων διαπραγματεύσεων. Γενικότερα, η διαδικασία απελευθέρωσης του εμπορίου έχει συμβάλλει σαφώς ώστε πολυάριθμες χώρες να αποκομίσουν σημαντικά οφέλη. Παρόλα αυτά, λόγω της ασυνήθιστης δυναμικής της τα οφέλη αυτά δεν κατανέμονται ισομερώς σ' όλα τα μέλη του διεθνούς εμπορικού συστήματος. Αυτό είναι λογικό αν λάβει κανείς υπόψη κάποια ιστορικά στοιχεία όσον αφορά τη λειτουργία του διεθνούς πολυμερούς εμπορικού συστήματος.

Ο αρχικός σκοπός αυτού του συστήματος, όπως διαμορφώθηκε μέσα από τη λειτουργία της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT) ήταν η προώθηση του εμπορίου των βιομηχανικών κυρίως προϊόντων κατά τρόπο που θα εξυπηρετούσε καλύτερα την ανόρθωση και την επανασύσταση της βαριά πληγωμένης από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Χρειάστηκε να περάσουν σχεδόν είκοσι χρόνια μέχρι το 1966, οπότε και άρχισαν να γίνονται οι πρώτες αναφορές στην ανάγκη ειδικής και διαφοροποιημένης μεταχείρισης των αναπτυσσόμενων και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών όσον αφορά στην απελευθέρωση του εμπορίου των αγαθών. Ακόμα σημαντικότερο, και λαμβάνοντας υπόψη ότι οι λιγότερο αναπτυγμένες χώρες διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα στην παραγωγή γεωργικών αγαθών, χρειάστηκε να περάσει σχεδόν μισός αιώνας μέχρι τη λήξη του Γύρου της Ουρουγουάης, οπότε και υπήρξε η ενσωμάτωση του ζητήματος της απελευθέρωσης του εμπορίου αγροτικών αγαθών, στην ημερήσια διάταξη των διαπραγματεύσεων του πολυμερούς εμπορικού συστήματος.

Μετά από τόσα χρόνια εμπορικών διαπραγματεύσεων, κύριοι κερδισμένοι ανεδείχθησαν οι βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες, μιας και η μεγαλύτερη

απελευθέρωση επήλθε στην κατηγορία των μεταποιητικών και υψηλής τεχνολογίας προϊόντων. Στην κατηγορία αγαθών δηλαδή στην οποία οι παραπάνω χώρες διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα. Παρόλα αυτά καθώς τα μέλη του διεθνούς εμπορικού συστήματος αυξάνονται από χώρες που ανήκουν στον αναπτυσσόμενο κόσμο, ήταν ανάγκη όλο και περισσότερα τα ζητήματα προς διαπραγμάτευση και ρύθμιση να αντανakλούν τα συμφέροντα των χωρών αυτών. Ο Γύρος της Ουρουγουάης μπορεί να είχε ως αποτέλεσμα την ενσωμάτωση των αγροτικών προϊόντων στις εμπορικές διαπραγματεύσεις, παρόλα αυτά η πρόοδος που σημειώθηκε σ' αυτόν τον τομέα ήταν μικρή και αυτό φάνηκε ιδιαίτερα στην υπουργική συνδιάσκεψη του Σιάτλ όπου οι αναπτυσσόμενες θεώρησαν ότι παραγκωνίζονται σημαντικά από τις μεγάλες βιομηχανικές χώρες.

Το πολυμερές διεθνές εμπορικό σύστημα έπρεπε, συνεπώς, να δώσει έμφαση στα αιτήματα των αναπτυσσόμενων χωρών και ακριβώς για το λόγο αυτό ο νέος Γύρος των διαπραγματεύσεων της Ντόχα που ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2001 ονομάστηκε αναπτυξιακός. Το ζήτημα βέβαια της φύσης των εμπορικών διαπραγματεύσεων σήμερα είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο. Αυτό συμβαίνει κυρίως γιατί στις διαπραγματεύσεις αυτές, εκτός των αγροτικών προϊόντων, είχαμε και την ενσωμάτωση μίας σειράς νέων ζητημάτων, όπως η απελευθέρωση του εμπορίου των υπηρεσιών και η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα ζητήματα αυτά είναι τέτοιας ιδιαίτερης σημασίας για τις ανεπτυγμένες χώρες έτσι ώστε αυτές να τα χρησιμοποιούν ως διαπραγματευτικά όπλα απέναντι στα αιτήματα των αναπτυσσόμενων χωρών. Το αποτέλεσμα είναι να μην προβαίνουν σε υποχωρήσεις στο ζήτημα της απελευθέρωσης των αγορών των αγροτικών προϊόντων, εάν οι δεύτερες δεν κάνουν υποχωρήσεις σε αυτά τα ζητήματα. Οι αναπτυσσόμενες χώρες από την άλλη πλευρά προκειμένου να κάνουν παραχωρήσεις στα νέα ζητήματα, θέτουν ως όρο οι ανεπτυγμένες χώρες να προσφέρουν περισσότερα ανταλλάγματα όσον αφορά τα αγροτικά αγαθά, και κατά αυτό τον τρόπο οι εμπορικές διαπραγματεύσεις καταλήγουν να είναι ένας φαύλος κύκλος αλληλοκατηγοριών για αδιαλλαξία.

Ακριβώς αυτό συνέβη κατά τη διάρκεια της υπουργικής συνδιάσκεψης στο Κανκούν το 2003, όταν οι ανεπτυγμένες χώρες υιοθέτησαν μια αμετακίνητη θέση και δεν προέβησαν σε υποχωρήσεις για ζητήματα ύψιστου ενδιαφέροντος των αναπτυσσόμενων χωρών, όπως ήταν το αγροτικό, εάν οι αναπτυσσόμενες δεν δεχτούν να κάνουν υποχωρήσεις στα λεγόμενα ζητήματα της Σιγκαπούρης τα οποία αναφέρονται στη διευκόλυνση του εμπορίου, στις επενδύσεις, στον ανταγωνισμό και στη διαφάνεια στις προμήθειες των δημοσίων έργων. Στο Κανκούν, συνεπώς, οι αναπτυγμένες και οι αναπτυσσόμενες χώρες είχαν εντελώς διαφορετικούς στόχους και για αυτό το λόγο δεν επήλθε κάποια συμφωνία μεταξύ τους. Τέτοιου είδους διαφωνίες αναμφίβολα θέτουν σε κίνδυνο τα θεμέλια του διεθνούς πολυμερούς εμπορικού συστήματος, αν θεωρηθεί ότι η εναλλακτική λύση, δηλαδή η προσφυγή των κρατών στην υπογραφή διμερών και προτιμησιακών εμπορικών συμφωνιών, όντως υπονομεύει το διεθνές πολυμερές εμπορικό σύστημα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μεταξύ του Ιανουαρίου και του Αυγούστου 2004, υπογράφηκαν είκοσι μία νέες διμερείς ή περιφερειακές συμφωνίες ενώ άλλες εξήντα βρίσκονταν στο στάδιο της διαπραγμάτευσης. Βέβαια, υπάρχει και η άλλη άποψη που υποστηρίζει ότι οι διμερείς και οι προτιμησιακές συμφωνίες δεν υπονομεύουν αλλά δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για την επέκταση του διεθνούς εμπορίου. Ένα καλό παράδειγμα είναι αυτό της ΕΕ, της NAFTA και της MERCOSUR που ουσιαστικά οδήγησαν σε

σημαντική απελευθέρωση του εμπορίου στην Ευρώπη, στη Βόρεια και στη Νότιο Αμερική αντίστοιχα, με την προοπτική εξάπλωσης αυτής στο υπόλοιπο παγκόσμιο εμπορικό σύστημα μέσω των πολυμερών διαπραγματεύσεων στα πλαίσια του ΠΟΕ. Σε κάθε περίπτωση πάντως κάθε υπουργική συνδιάσκεψη που αποτυγχάνει είναι πάνω από όλα ένα πλήγμα για την αξιοπιστία του ΠΟΕ ως οργανισμού που δημιουργεί τις προϋποθέσεις για περαιτέρω απελευθέρωση του εμπορίου.

Μετά την αποτυχία στο Κανκούν, κατέστη σαφές ότι προκειμένου ο αναπτυξιακός γύρος της Ντόχα να καταφέρει να βγάλει από τη φτώχεια τα εκατομμύρια των ανθρώπων, όπως αρχικά υποσχόταν, θα έπρεπε όλα τα μέλη του ΠΟΕ να προχωρήσουν σε αμοιβαίες παραχωρήσεις. Οι ελπίδες για επανέναρξη των διαπραγματεύσεων αναζωπυρώθηκαν τον Ιούλιο του 2004 με την συμφωνία που επετεύχθη στη Γενεύη. Η συμφωνία αυτή όριζε το γενικότερο πλαίσιο υλοποίησης της τελικής φάσης των διαπραγματεύσεων της Ντόχα. Στην ουσία έθετε ξεκάθαρα τις παραμέτρους που χρειαζόταν να ξεκαθαριστούν στη συνέχεια στους τομείς των αγροτικών προϊόντων, της πρόσβασης των μη γεωργικών προϊόντων στις αγορές, των υπηρεσιών καθώς και σε μία σειρά από άλλα ζητήματα, όπως τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, προκειμένου ο Γύρος αυτός να ολοκληρωθεί επιτυχώς στο Χονγκ Κονγκ το Δεκέμβριο του 2005. Για να επιτευχθεί αυτό, η συμφωνία της Γενεύης όριζε όσον αφορά στον πρώτο τομέα ότι οι διαπραγματεύσεις θα έπρεπε να οδηγήσουν, μεταξύ άλλων, σε δραστική μείωση των μέτρων εσωτερικής ενίσχυσης, στην κατάργηση όλων των στρεβλωτικών για το εμπόριο πρακτικών εξωτερικής ενίσχυσης καθώς και σ' ένα σημαντικό άνοιγμα των αγορών των αγροτικών προϊόντων. Ταυτόχρονα, αναγνώριζε τη μεγάλη σημασία που έχει το βαμβάκι για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες και καλούσε τα συμβαλλόμενα μέρη να εξετάσουν την προοπτική μείωσης όλων των στρεβλωτικών για το εμπόριο πρακτικών που επηρεάζουν τον συγκεκριμένο τομέα, συμπεριλαμβανομένου των εισαγωγικών δασμών, των μέτρων εσωτερικής στήριξης καθώς και των εξαγωγικών επιδοτήσεων. Όσον αφορά στα βιομηχανικά αγαθά, η συμφωνία έκανε λόγο για την προώθηση ενός τρόπου μείωσης των δασμών, ώστε οι υψηλότεροι από αυτούς να υποστούν τις μεγαλύτερες μειώσεις, ενώ ταυτόχρονα όριζε ότι οι πενήντα λιγότερο αναπτυγμένες χώρες του κόσμου θα έπρεπε να εξαιρεθούν από κάθε υποχρέωση μείωσης των δασμών και καλούσε τις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες να προσφέρουν ελεύθερη πρόσβαση στα αγαθά που προέρχονται απ' αυτές τις χώρες. Τέλος, όσον αφορά στις υπηρεσίες η συμφωνία καλούσε τα διαπραγματευόμενα μέρη να δημοσιοποιήσουν τις βελτιωμένες προτάσεις τους όσον αφορά στην απελευθέρωση του εμπορίου στον τομέα αυτόν μέχρι το Μάιο του 2005, ενώ ταυτόχρονα εξαιρούσε από τις διαπραγματεύσεις τα τρία από τα τέσσερα ζητήματα της Σιγκαπούρης (επενδύσεις, ανταγωνισμός και διαφάνεια στις προμήθειες δημοσίων έργων).

Η επανέναρξη των συνομιλιών επιτεύχθηκε, μεταξύ άλλων, και από την μεγαλύτερη και πιο ενεργή συμμετοχή των αναπτυσσόμενων χωρών μέσω της δημιουργίας νέων και δραστήριων ομάδων στα πλαίσια του ΠΟΕ, όπως είναι για παράδειγμα η ομάδα των G-20 της οποίας ηγούνται χώρες όπως η Βραζιλία, η Ινδία και η Αργεντινή. Η ομάδα αυτή ήταν έτοιμη να διαπραγματευτεί σκληρά τα συμφέροντα των χωρών αυτών απέναντι στα αιτήματα των ΗΠΑ και της ΕΕ. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων μηνών υπήρξε ένα έντονο διπλωματικό παιχνίδι μεταξύ των πιο σημαντικών και ενεργών μελών του ΠΟΕ γύρω από τις διαπραγματεύσεις στο Χονγκ Κονγκ. Εύλογη επιθυμία όλων ήταν να δημιουργηθούν οι κατάλληλες

προϋποθέσεις για την επίτευξη συμφωνίας πριν από την έναρξη της Υπουργικής διάσκεψης του Χονγκ Κονγκ. Παρόλα αυτά από την αρχή διαφάνηκε ότι οι εξελίξεις δεν θα ήταν τόσο ευόμιες κυρίως για δύο λόγους: Πρώτον, σε αρκετούς τομείς, όπως Κανόνες Καταγωγής, γεωγραφικές ενδείξεις, διευκόλυνση εμπορίου, εμπόριο και περιβάλλον, TRIPS, ήδη είχε διαφανεί από τον Ιούλιο του 2004 ότι δεν θα ήταν δυνατό να υπάρξει η αναγκαία συναίνεση για την επίτευξη μιας συμφωνίας. Προτιμήθηκε, συνεπώς, η εύκολη λύση να μείνουν τα ζητήματα αυτά στην ουσία εκτός των διαπραγματεύσεων της Διάσκεψης. Όπως, επίσης, ήδη είχε αποφασιστεί να αφεθούν εκτός της ημερησίας διάταξης των διαπραγματεύσεων δύο κρίσιμα ζητήματα : του ανταγωνισμού και της προστασίας των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων. Δεύτερον, Οι διαπραγματεύσεις κατά τη διάρκεια της προ Χονγκ Κονγκ περιόδου κινήθηκαν στο πλαίσιο της γνωστής μεθόδου κατά την οποία κάθε μέλος είναι διατεθειμένο να κάνει υποχωρήσεις σ' ένα τομέα μόνο εάν το άλλο κάνει παραχωρήσεις σ' έναν άλλον. Κατά αυτόν τον τρόπο η Ευρωπαϊκή Ένωση φάνηκε αδιάλλακτη να υποχωρήσει στις πιέσεις των αναπτυσσόμενων χωρών να προβεί σε περισσότερες παραχωρήσεις στον γεωργικό τομέα, εάν οι τελευταίες δεν άνοιγαν σημαντικά τις αγορές βιομηχανικών αγαθών και υπηρεσιών τους. Από την άλλη πλευρά, βέβαια, είναι γεγονός ότι η ΕΕ είχε εξαντλήσει τα περιθώρια ευελιξίας στον τομέα της Γεωργίας, με την αναθεώρηση της ΚΑΠ.

Οι διαπραγματεύσεις στο Χονγκ Κονγκ άρχισαν τελικά μέσα σ' ένα κλίμα απαισιοδοξίας ότι και αυτή η διάσκεψη θα είχε την ίδια τύχη με τις δύο προηγούμενες. Για το λόγο αυτό, ήταν ευτυχές το γεγονός ότι τελικά η Υπουργική συνδιάσκεψη του Χονγκ Κονγκ κατέληξε σε μία συμφωνία, έστω ελάχιστου κοινού παρανομαστή, η οποία βέβαια απείχε αρκετά από τις αρχικές προσδοκίες του συνόλου των μελών του ΠΟΕ. Η συμφωνία αυτή προβλέπει μεταξύ άλλων την κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων για τα αγροτικά προϊόντα μέχρι το τέλος του 2013, την κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων για το βαμβάκι εντός του έτους 2006 καθώς και την ανάληψη υποχρέωσης από τις ανεπτυγμένες κυρίως χώρες για κατάργηση των φραγμών, δασμολογικών και μη, για το 97% των προϊόντων που προέρχονται από τις πενήντα λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες. Όσον αφορά στα άλλα ζητήματα, οι Υπουργοί έθεσαν την 30η Απριλίου 2006 ως την ημερομηνία μέχρι την οποία θα πρέπει να επιτευχθεί συμφωνία. Η ημερομηνία αυτή αποτελεί την καταληκτική προθεσμία για την επίτευξη συμφωνίας επί των διαπραγματευτικών μεθόδων ενώ μέχρι την 31 Ιουλίου 2006 θα πρέπει να έχει γίνει μια συνολική αποτίμηση της προόδου που θα έχει πραγματοποιηθεί μέχρι τότε

Η έκθεση αυτή επιδιώκει να αναλύσει συστηματικά ποια ακριβώς ήταν τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχόλησαν τους υπουργούς εμπορίου στο Χονγκ Κονγκ καθώς και τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων αυτών. Επικεντρώνει την προσοχή της στους τομείς των αγροτικών προϊόντων, των βιομηχανικών αγαθών, των υπηρεσιών καθώς και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Παρόλο που ο πρώτος τομέας είναι αυτός που ανάλωσε την περισσότερη φαιά ουσία στο Χονγκ Κονγκ, οι υπόλοιποι τρεις είναι ιδιαίτερης σημασίας για τον επιπρόσθετο λόγο του ότι επιχειρήθηκε να τεθούν και αυτοί οι τομείς στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων ως ανταλλάγματα για παραχωρήσεις στο ζήτημα της γεωργίας.

2. Αγροτικά προϊόντα

Το αγροτικό ζήτημα είναι το σημαντικότερο απ' αυτά που συμπεριλαμβάνονται στην ημερησία διάταξη της Ντόχα. Οι διαπραγματεύσεις για τα αγροτικά προϊόντα ξεκίνησαν στις αρχές του 2000, σύμφωνα με το άρθρο 20 της συμφωνίας για τη γεωργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Μέχρι το Νοέμβριο του 2001 και την υπουργική συνδιάσκεψη της Ντόχα, 121 κυβερνήσεις είχαν ήδη υποβάλει έναν μεγάλο αριθμό ζητημάτων προς διαπραγμάτευση. Στόχος τους, όπως αυτός εκφράζεται μέσα από τη διακήρυξη της Ντόχα της 14 Νοεμβρίου του 2001, είναι η καθιέρωση ενός πλαισίου μέσω του οποίου θα διασφαλίζεται ένα δίκαιο και προσανατολισμένο στην ελεύθερη αγορά σύστημα εμπορικών συναλλαγών, που δε θα επιτρέπει ή θα ελαχιστοποιεί την ύπαρξη περιορισμών και στρεβλώσεων στην παγκόσμια αγορά αγροτικών αγαθών.

Στην υπουργική συνδιάσκεψη στο Χόνγκ Κόνγκ συζητήθηκαν μείζονος σημασίας θέματα για τη γεωργία εκ των οποίων τα πιο σημαντικά έχουν να κάνουν με:

- τη βελτίωση της πρόσβασης στις ξένες αγορές, που αναφέρεται ουσιαστικά στη μείωση ή στην πλήρη εξάλειψη των όποιων δασμολογικών μέτρων επιβάλλουν οι χώρες για την προστασία της εγχώριας παραγωγής
- στον περιορισμό των μέτρων εξωτερικής στήριξης, απώτερος στόχος των οποίων είναι η πλήρης εξάλειψη όλων των μορφών επιδοτήσεων των εξαγωγών που στρεβλώνουν το διεθνές εμπόριο. Οι επιδοτήσεις αυτές χορηγούνται στους αγρότες προκειμένου να μπορούν να διαθέσουν τα πλεονάσματά τους στις διεθνείς αγορές. Με τις επιδοτήσεις αυτές καλύπτεται στην ουσία η διαφορά μεταξύ εγχώριας και διεθνούς τιμής. Η διεθνής τιμή είναι συνήθως χαμηλότερη από την εγχώρια και έτσι τα εγχώρια προϊόντα γίνονται ανταγωνιστικότερα στη διεθνή αγορά,
- στον περιορισμό των μέτρων εσωτερικής στήριξης που παρεμποδίζουν το εμπόριο. Ο ΠΟΕ έχει κατηγοριοποιήσει τις διάφορες μορφές εσωτερικής στήριξης σε χρωματιστά "κουτιά" ανάλογα με το βαθμό στρέβλωσης που αυτές προκαλούν στο διεθνές εμπόριο. Τα κουτιά αυτά είναι τρία: το πράσινο, το πορτοκαλί/κεχριμπαρένιο (amber) και το μπλε. Όλες οι ενισχύσεις που έχουν μηδενικά ή σχεδόν μηδενικά αποτελέσματα στρέβλωσης του εμπορίου ή της παραγωγής και δεν έχουν ως αποτέλεσμα την παροχή στήριξης στις τιμές του παραγωγού, θεωρείται ότι ανήκουν στο πράσινο κουτί και εξαιρούνται από τις υποχρεώσεις μείωσης. Αυτό συμβαίνει επειδή οι ενισχύσεις αυτές δεν σχετίζονται άμεσα με την παραγόμενη ποσότητα και τις τιμές των προϊόντων και έτσι είναι οικονομικά ουδέτερες. Παράδειγμα τέτοιων ενισχύσεων αποτελούν οι πληρωμές που γίνονται στο πλαίσιο προγραμμάτων προστασίας του περιβάλλοντος. Στο πορτοκαλί/κεχριμπαρένιο κουτί περιλαμβάνονται όλες εκείνες οι ενισχύσεις που προκαλούν στρέβλωση του εμπορίου. Κατά συνέπεια γίνεται μεγάλη προσπάθεια ώστε να μπορέσουν αυτού του είδους οι ενισχύσεις να μειωθούν σε σημαντικό βαθμό. Τα μέτρα αυτά εσωτερικής ενίσχυσης σχετίζονται άμεσα με την στήριξη των τιμών του παραγωγού καθώς και με την παραγόμενη ποσότητα και συνεπώς δεν θεωρούνται οικονομικά ουδέτερα. Οι ενισχύσεις αυτές υπόκεινται σ' ένα ανώτατο όριο

(de minimis). Συγκεκριμένα για τις αναπτυσσόμενες χώρες επιτρέπεται μια στήριξη της τάξεως του 5% της αξίας της αγροτικής παραγωγής, ενώ για τις αναπτυσσόμενες το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 10%. Οι υποχρεώσεις μείωσης των μέτρων που υπάγονται στο πορτοκαλί κουτί εκφράζονται σε όρους της «Αθροιστικής Μέτρησης Στήριξης» (ΑΜΣ) / «Aggregate measurement of support» (AMS), που ουσιαστικά αποτελεί ένα δείκτη που υπολογίζει αθροιστικά όλες τις ενισχύσεις ανά προϊόν καθώς και αυτές που δεν συνδέονται με προϊόντα. Οι ενισχύσεις του πράσινου και του μπλε κουτιού δεν υπολογίζονται στην ΑΜΣ. Τέλος, ως ενισχύσεις του μπλε κουτιού, εξαιρούμενες επίσης από τις υποχρεώσεις μείωσης, χαρακτηρίζονται οι άμεσες πληρωμές μέσω προγραμμάτων περιορισμού της παραγωγής. Στην ουσία, οποιαδήποτε ενίσχυση που θα ανήκε κανονικά στο πορτοκαλί κουτί, τοποθετείται στο μπλε κουτί, αν αυτή ταυτόχρονα απαιτεί από τους παραγωγούς να μειώσουν την παραγωγή. Πριν τη συνδιάσκεψη του Χόνγκ Κόνγκ δεν υπήρχε κάποιο ανώτατο όριο όσον αφορά στις ενισχύσεις που υπάγονται στο μπλε κουτί. Πολλές χώρες επιθυμούσαν να παραμείνει το μπλε κουτί ως έχει, προκειμένου να δοθεί έμφαση στην οριστική εξάλειψη των επιδοτήσεων του πορτοκαλί κουτιού. Άλλες χώρες επιθυμούσαν την εισαγωγή ορίων ή κάποιες έστω υποχρεώσεις μείωσης της ενίσχυσης, ενώ άλλες υποστήριζαν ότι οι ενισχύσεις του μπλε κουτιού θα έπρεπε να συμπεριληφθούν στο πορτοκαλί κουτί.

Θέσεις των κύριων πρωταγωνιστών

- *Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)*

Η ΕΕ έδινε ανέκαθεν μεγάλη βαρύτητα στον γεωργικό της τομέα. Οι στόχοι, οι υποχρεώσεις και οι απαιτήσεις που έχει διατυπώσει εκφράζονται μέσα από την ιδιαίτερα προστατευτική Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), η οποία απορροφάει γύρω στο 40% του κοινοτικού προϋπολογισμού. Στόχος της ΚΑΠ είναι να εξασφαλίσει από τη μία πλευρά ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης για τους Ευρωπαίους αγρότες και από την άλλη να διασφαλίσει ποιοτικά και σε λογικές τιμές αγροτικά προϊόντα για τους Ευρωπαίους καταναλωτές. Κατά τις δεκαετίες του '40 και του '50 οι ελλείψεις σε βασικά είδη διατροφής καθιστούσαν επιτακτική την ανάγκη προστασίας του ευρωπαϊκού αγροτικού τομέα. Σήμερα, το πρόβλημα αυτό έχει πια ξεπεραστεί και οι Ευρωπαίοι πολίτες αντιλαμβάνονται ότι ο ισχυρός βαθμός προστασίας που οι Ευρωπαίοι αγρότες απολαμβάνουν συνεπάγεται τεράστιο κόστος για τις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Επίσης, η αύξηση των μελών της Ένωσης από δεκαπέντε σε είκοσι πέντε μέλη μετά την πρόσφατη διεύρυνση επιβάλλει την ριζική αναμόρφωση της ΚΑΠ. Άλλωστε, αν συνεχίσει η Ευρώπη να ξοδεύει τέτοια υπέρογκα ποσά σ' αυτή την προβιομηχανική δραστηριότητα, θα είναι σχεδόν αδύνατο να επιτύχει το στόχο δημιουργίας της πιο ανταγωνιστικής οικονομίας στον κόσμο, βασισμένης στη γνώση.

Όλα αυτά οδήγησαν τους Ευρωπαίους ηγέτες να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις που τουλάχιστον, για τα δεδομένα πολλών κρατών μελών θεωρούνταν εκτεταμένες. Έτσι, το 2003 η ΕΕ συμφώνησε να αντικαταστήσει μία σειρά από επιδοτήσεις άμεσα συνδεδεμένες με την παραγωγή και τις τιμές των

αγροτικών προϊόντων με άλλες, οικονομικά πιο ουδέτερες, χωρίς όμως να προχωρήσει σε καμία μεταρρύθμιση όσον αφορά τα επίπεδα των δασμών που επικρατούν στην Ευρωπαϊκή ήπειρο για τα αγροτικά προϊόντα. Το τελευταίο ζήτημα δε, φαντάζει πολύ δύσκολο να τεθεί εκ νέου επί τάπητος μετά και από την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Δεκεμβρίου του 2005 να διατηρήσει τις δαπάνες για την Κοινή Αγροτική Πολιτική στα ίδια επίπεδα μέχρι το 2013, αν και η συζήτηση για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ μπορεί να αρχίσει και νωρίτερα, εάν συμφωνήσουν όλα τα κράτη μέλη. Το ύψος, όμως, των δασμών αυτών θα αποτελούσε ακριβώς το κύριο ζήτημα αντιπαράθεσης μεταξύ της ΕΕ και των υπόλοιπων εμπορικών της εταίρων στη συνδιάσκεψη του Χονγκ Κονγκ. Μετά την απόφαση αυτή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου οι πιθανότητες να προχωρούσε η ΕΕ σε περαιτέρω παραχωρήσεις στο ζήτημα των δασμών για τα αγροτικά προϊόντα ήταν πολύ μικρή. Παρόλα αυτά, οι προτάσεις της Ε.Ε. όσον αφορά στα αγροτικά προϊόντα κάλυπταν όλο το φάσμα των ζητημάτων στα οποία αναφέρεται η επίσημη διακήρυξη της Ντόχα και ήταν οι εξής:

Πρόσβαση στις ξένες αγορές

- **Προοδευτική μείωση δασμών:** η ΕΕ πρότεινε μια μείωση των δασμών κατά 35-60% για τις αναπτυγμένες χώρες και μια μείωση 25-40% για τις αναπτυσσόμενες χώρες.
- **Ανώτερο ποσοστό δασμού:** ως "δασμολογική οροφή" η Ε.Ε. πρότεινε ανώτερο ποσοστό δασμού επί της αξίας του εισαγόμενου αγαθού, 100% για τις αναπτυγμένες χώρες και 150% για τις αναπτυσσόμενες.
- **Ειδική και διαφορετική μεταχείριση:** Καθιέρωση ανώτερου δασμού ως 150% για τις αναπτυσσόμενες χώρες και μικρότερες δασμολογικές μειώσεις για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Επίσης, οι πενήντα ελάχιστα αναπτυγμένες χώρες του ΠΟΕ να απαλλάσσονται από οποιοδήποτε υποχρέωση μείωσης δασμών.
- **Ευαίσθητα προϊόντα:** Η Ε.Ε., αν και είχε προχωρήσει σε αρκετές και σημαντικές προτάσεις για μείωση δασμών, λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος που δείχνει για τα ευαίσθητα προϊόντα, επιθυμούσε το 8% των δασμών της να υπαχθεί στους ευαίσθητους τομείς με ηπιότερη μεταχείριση.

Μέτρα εξωτερικής στήριξης

- **Εξαγωγικές επιδοτήσεις:** Η Ε.Ε. πρότεινε την πλήρη εξάλειψη των εξαγωγικών της επιδοτήσεων μέχρι μίας συγκεκριμένης ημερομηνίας η οποία αναμένεται να συμφωνηθεί, εφ' όσον και αν τα υπόλοιπα μέλη εκπλήρωναν τις δικές τους υποχρεώσεις που απορρέουν από το πλαίσιο συμφωνίας του Ιουλίου του 2004.

Μέτρα εσωτερικής στήριξης

- **Πορτοκαλί κουτί:** Σύμφωνα με την Ε.Ε., η μείωση της ΑΜΣ θα έπρεπε να λάβει χώρα σε τρεις ζώνες ανάλογα και με τις απαιτήσεις των διαφόρων χωρών. Η Ε.Ε. πρότεινε να μειώσει κατά 70% τη δική της ΑΜΣ συμμετέχοντας έτσι στην πρώτη ζώνη. Ταυτόχρονα συναίνεσε με την πρόταση των ΗΠΑ που επιθυμούν να συμμετάσχουν στη δεύτερη ζώνη μειώνοντας τη δική τους ΑΜΣ κατά 60%. Στην τρίτη ζώνη, τέλος, θα συμπεριλαμβάνονταν χώρες που θα υποχρεούνταν να μειώσουν τη δική τους ΑΜΣ ακόμα λιγότερο, δηλαδή κατά

50%. Όσον αφορά στο ανώτατο όριο εγχώριας στήριξης (de minimis), η Ε.Ε. πρότεινε μια μείωση του κατά 80% όσον αφορά τις αναπτυγμένες χώρες.

- **Μπλέ κουτί:** Η Ε.Ε. σύμφωνα και με τις αρχές του πλαισίου συμφωνίας του Ιουλίου του 2004, πρότεινε την εισαγωγή ανωτάτου ορίου στις ενισχύσεις που επιτρέπονται μέσω του μπλε κουτιού. Η Ένωση ζητούσε το όριο αυτό να κυμανθεί στο 5% της αξίας της εγχώριας αγροτικής παραγωγής.
- **Πράσινο κουτί:** Η Ε.Ε. πρότεινε τα μέτρα στήριξης που εντάσσονται στο πράσινο κουτί να παραμείνουν ως έχουν και δήλωσε έτοιμη να εξετάσει περαιτέρω τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία ένα μέτρο ενίσχυσης εντάσσεται στην κατηγορία αυτή προκειμένου να εξακριβώσει, αν όντως τα μέτρα αυτά δεν επιφέρουν καμία στρέβλωση στο εμπόριο.

▪ *Ηνωμένες Πολιτείες*

Οι ΗΠΑ είναι ένα από τα σημαντικότερα μέλη του ΠΟΕ και σίγουρα η στάση της είναι βαρύνουσα σημασίας για το παγκόσμιο εμπορικό σύστημα. Στη δεδομένη χρονική στιγμή και όσον αφορά το αγροτικό ζήτημα οι ΗΠΑ ήταν αναγκασμένες να ακολουθήσουν την Ε.Ε. που ουσιαστικά ηγήθηκε της προσπάθειας για μια επιτυχή κατάληξη των διαπραγματεύσεων. Το γεγονός το ότι παρατάθηκε έως το 2007, η εξουσία που παρέχεται μέσω του Κογκρέσου στον Αμερικανό Πρόεδρο να διαπραγματευθεί τα θέματα του διεθνούς εμπορίου και να υποβάλλει τα αποτελέσματα σ' αυτό προς έγκριση, εντός ενενήντα ημερών (fast track authority), έκανε ακόμα πιο επιτακτικό για τις ΗΠΑ αλλά και για τους υπόλοιπους εμπορικούς της εταίρους το στόχο μιας επιτυχούς κατάληξης των διαπραγματεύσεων στο Χονγκ Κονγκ. Οποιαδήποτε ανανέωση της εξουσίας αυτής του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών πέραν του 2007 θεωρείται εξαιρετικά αμφίβολη και κατ' αυτόν τον τρόπο, δικαιολογείται πλήρως η πίεση που ασκούσαν οι ΗΠΑ προς την Ε.Ε. να δεχθεί να προχωρήσει σε ακόμα μεγαλύτερες μειώσεις σε δασμούς και επιδοτήσεις, προκειμένου οι διαπραγματεύσεις να μην κατέληγαν σε μια νέα αποτυχία ανάλογη μ' εκείνη του Κανκούν.

Αγροτικά προϊόντα

Οι ΗΠΑ στηριζόμενες στις υποχρεώσεις που ανέκυψαν μετά τον Γύρο της Ουρουγουάης αλλά και στο πλαίσιο των συζητήσεων του Ιουλίου 2004 για τα αγροτικά προϊόντα, παρουσίασαν ένα περιεκτικό πακέτο μέτρων, με το οποίο επιθυμούσαν να βοηθήσουν, ώστε οι διαπραγματεύσεις στη κινεζική πόλη να έχουν μια θετική κατάληξη τόσο για τις ίδιες, όσο και για τον Γύρο γενικότερα. Η προσφορά των ΗΠΑ δεν ήταν μονόπλευρη αλλά στηριζόταν στην πεποίθηση ότι και οι υπόλοιποι εμπορικοί της εταίροι θα προχωρήσουν σε ανάλογες υποχωρήσεις όσον αφορά στον αγροτικό τομέα. Σύμφωνα με τις προτάσεις των ΗΠΑ, το πακέτο των μέτρων θα μπορούσε να υλοποιηθεί διαδοχικά σε δύο περιόδους :

Α΄ Περίοδος: σημαντική μείωση στις στρεβλώσεις που προκαλούνται στο εμπόριο μέσω της εσωτερικής στήριξης και των δασμών και ταυτόχρονη εξάλειψη των εξαγωγικών επιδοτήσεων μέσα σε μία περίοδο πέντε ετών.

Β΄ Περίοδος: μετά την εφαρμογή των μέτρων της πρώτης περιόδου, θα υπάρξει μια επιπλέον πενταετής περίοδος στο διάστημα της οποίας θα εξαλειφθούν οποιεσδήποτε εναπομένουσες πολιτικές στρεβλωτικές για το εμπόριο.

Στο μεσοδιάστημα μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης περιόδου θα ήταν δυνατό να υπάρξει ουσιαστικά μια εκτίμηση του κατά πόσο τα μέτρα της πρώτης περιόδου θα είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Πρόσβαση στις ξένες αγορές

- **Προοδευτική μείωση δασμών:** Οι αναπτυσσόμενες χώρες θα έπρεπε να μειώσουν τους δασμούς τους από 55 μέχρι 90%. Οι χαμηλότεροι δασμοί θα έπρεπε να μειωθούν κατά 55% και οι υψηλότεροι κατά 90%.
- **Ανώτερο ποσοστό δασμού:** Καθιέρωση ενός "δασμολογικού καπέλου" που θα εγγυάται ότι δεν θα υπάρχει δασμός υψηλότερος του 75% της αξίας του εισαγόμενου αγαθού.
- **Ειδική και διαφορετική αντιμετώπιση:** Καθιέρωση ανώτατου δασμολογικού καπέλου 100% για τις αναπτυσσόμενες χώρες.
- **Ευαίσθητα προϊόντα:** Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν το 1% των δασμών τους να υπαχθούν στην κατηγορία των ευαίσθητων τομέων με ευνοϊκότερη μεταχείριση.

Μέτρα εξωτερικής στήριξης

- **Επιδοτήσεις εξαγωγών:** Πλήρης εξάλειψη των εξαγωγικών επιδοτήσεων για όλα τα αγροτικά προϊόντα μέχρι το 2010

Μέτρα εσωτερικής στήριξης

- **Πορτοκαλί κουτί:** Οι ΗΠΑ πρότειναν μία μείωση κατά 60% της ΑΜΣ για τις ίδιες, ενώ ταυτόχρονα ζητούσαν από την ΕΕ και την Ιαπωνία να μειώσουν τη δική τους κατά 83%. Πρότειναν επίσης μείωση του ανώτατου ορίου εσωτερικής στήριξης κατά 50%. Έτσι, σύμφωνα τις ΗΠΑ, το ανώτατο όριο εγχώριας ενίσχυσης για τις αναπτυσσόμενες χώρες θα έπρεπε να μειωθεί από 5% σε 2,5% της συνολικής αξίας της αγροτικής παραγωγής.
- **Μπλέ κουτί:** Οι ΗΠΑ πρότειναν την εισαγωγή ανώτατου ορίου στις ενισχύσεις που επιτρέπονται μέσω του μπλέ κουτιού. Για τις ΗΠΑ το όριο αυτό θα έπρεπε να κυμανθεί στο 2,5% της αξίας της αγροτικής παραγωγής σε σχέση με το 5% που συμφωνήθηκε τον Ιούλιο του 2004.
- **Πράσινο κουτί:** Οι ΗΠΑ δεν πρότειναν κάποια σημαντική αλλαγή στα ήδη ισχύοντα κριτήρια και κανενός είδους ανώτατο όριο στα μέτρα στήριξης που συμπεριλαμβάνονται σε αυτήν την κατηγορία.

▪ G-20

Το G-20 είναι μια ομάδα χωρών που δημιουργήθηκε στα πλαίσια των διαπραγματεύσεων του ΠΟΕ, κατά τη διάρκεια της υπουργικής συνδιάσκεψης του Κανκούν. Η σύστασή του αποτέλεσε μία άμεση αντίδραση στις προσπάθειες των ΗΠΑ και της ΕΕ να φτάσουν σε συμφωνία μεταξύ τους, χωρίς να λάβουν υπόψη τους τις απόψεις των αναπτυσσόμενων χωρών. Τα κυριότερα μέλη του G-20 είναι η Βραζιλία, η Ινδία και η Κίνα, ενώ η ομάδα συμπληρώνεται από πέντε χώρες της

Αφρικής (Αίγυπτος, Νιγηρία, Νότιος Αφρική, Τανζανία, Ζιμπάμπουε), τέσσερις της Ασίας (Ινδονησία, Πακιστάν, Φιλιππίνες, Ταϊλάνδη) και επτά της Λατινικής Αμερικής (Αργεντινή, Βολιβία, Χιλή, Κούβα, Μεξικό, Παραγουάη, Βενεζουέλα). Οι χώρες αυτές χαρακτηρίζονται ως αναπτυσσόμενες και κατά τα τελευταία χρόνια παρουσιάζουν σημαντικά ποσοστά οικονομικής ανάπτυξης στηριζόμενες σε σημαντικό βαθμό στον αγροτικό τους τομέα. Για παράδειγμα η Βραζιλία, μια από τις ηγετικές χώρες της ομάδας, χαρακτηρίζεται ως μια χώρα-θαύμα στην αγροτική παραγωγή, με τεράστια δυνατότητα ανάπτυξης, αν και εφόσον, μειωθούν αισθητά οι δασμολογικοί φραγμοί μεταξύ των χωρών. Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, υπό συνθήκες πλήρης απελευθέρωσης του εμπορίου των αγροτικών αγαθών, το εισόδημα της Βραζιλίας θα αυξανόταν κατά 3,6 δις. δολάρια ανά έτος. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο οι εμπορικές διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ντόχα ήταν βαρύνουσας σημασίας για τις χώρες αυτές. Το G-20 είναι μία πολύ ισχυρή ένωση που έχει ως στόχο να προωθήσει τις δικές του προτάσεις απέναντι στις αντίστοιχες προτάσεις των ΗΠΑ και της ΕΕ. Το γεγονός ότι οι χώρες της ομάδας των αντιπροσωπεύουν το 60% του συνόλου των αγροτών της παγκόσμιας γεωργίας, τις κάνει να έχουν ένα ρόλο ιδιαίτερα σημαντικό στις διαπραγματεύσεις για τα αγροτικά προϊόντα. Οι προτάσεις τους λοιπόν ήταν αρκετά σημαντικές και ελήφθησαν σοβαρά υπό όψιν στις τελικές αποφάσεις που πάρθηκαν στο Χόνγκ Κόνγκ.

Πρόσβαση στις ξένες αγορές

- **Προοδευτική μείωση δασμών:** Οι G-20 στόχευαν στη μείωση των δασμών κατά 45-75% για τις αναπτυγμένες χώρες και 25-40% για τις αναπτυσσόμενες.
- **Ανώτερο ποσοστό δασμού:** Οι προτάσεις της ομάδας ταυτίζονταν με αυτές της ΕΕ δηλαδή ανώτερο ποσοστό δασμού επί της αξίας του εισαγόμενου προϊόντος 100% για τις αναπτυγμένες χώρες και 150% για τις αναπτυσσόμενες.
- **Ειδική και διαφορετική αντιμετώπιση:** Οι χώρες του G-20 επισήμαιναν την ιδιαίτερη σημασία που έχει γι' αυτές μια ειδική και διαφορετική αντιμετώπιση των αναπτυσσόμενων χωρών που θα είχε ως κύριο σκοπό την προώθηση της διατροφικής ασφάλειας και την περιφερειακή ανάπτυξη των χωρών αυτών.
- **Ευαίσθητα προϊόντα:** χώρες, όπως η Βραζιλία, που θεωρείται, όπως αναφέρθηκε προηγούμενα εκ των ηγετών της ομάδας, πρότειναν να μην υπάρξει ηπιότερη μεταχείριση για τους ευαίσθητους τομείς της αγροτικής παραγωγής γιατί κάτι τέτοιο δεν θα συνιστούσε πραγματικό άνοιγμα της αγοράς.
- **Λιγότερο αναπτυγμένες χώρες:** Οι G-20 προς ένδειξη ενδιαφέροντος γι' αυτές τις χώρες, πρότειναν κάποια μέτρα που θα έπρεπε να ληφθούν υπ' όψιν στις διαπραγματεύσεις. Αυτά είναι:
  - Οι χώρες αυτές θα έπρεπε να εξαιρεθούν από τις υποχρεώσεις μείωσης των δασμών
  - Οι αναπτυγμένες χώρες θα έπρεπε να παρέχουν ελεύθερη πρόσβαση σε αγαθά εξαγωγικού ενδιαφέροντος των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών

- Όλα τα κράτη θα έπρεπε να συμβάλλουν στο να γίνουν βήματα προώθησης των εξαγωγικών τους δυνατοτήτων που θα οδηγήσει στην περαιτέρω ανάπτυξή τους.

Μέτρα Εξωτερικής στήριξης:

Οι G-20 πρότειναν οι άμεσες επιδοτήσεις εξαγωγών να εκλείψουν εντός μιας περιόδου πέντε ετών, μέχρι το 2010. Η μείωση αυτή επιθυμούσαν να γίνει σε τρία στάδια που θα έχουν ως εξής:

- 60% μείωση μέχρι το τέλος του πρώτου έτους.
- 20% επιπλέον μείωση μέχρι το τέλος του τρίτου έτους και
- Εξάλειψη του υπολειπόμενου 20% έως το τέλος της περιόδου. Όλοι οι άλλοι τύποι εξαγωγικών επιδοτήσεων πρότειναν να υπαχθούν σε ισότιμα μέτρα μείωσης με απώτερο στόχο την πλήρη εξάλειψή τους.

Μέτρα Εσωτερικής Στήριξης

- **Πορτοκαλί κουτί:** εισηγήθηκαν η τελική μείωση της ΑΜΣ να είναι σημαντική και να διακρίνεται σε τρεις ζώνες. Χώρες με ΑΜΣ αξίας υψηλότερης από 25 εκατομμύρια δολάρια θα έπρεπε να την μειώσουν κατά 80%. Χώρες με ΑΜΣ αξίας 15-25 εκατομμύρια δολάρια, κατά 70% και τέλος χώρες με ΑΜΣ αξίας 0-15 εκατομμύρια δολάρια, κατά 60%.
- **Μπλέ κουτί:** προτάθηκε εκτός από το ποσοστό της αξίας της παραγωγής που θα πρέπει να ορισθεί ως ανώτερο όριο υποστήριξης των μέτρων αυτών, να υπολογίζονταν κάθε χρόνο οι πληρωμές της κατηγορίας, ώστε να συγκρίνονται με ένα έτος που θα έχει ορισθεί ως βάση.
- **Πράσινο κουτί:** Δεν προτάθηκε κάποια ουσιαστική αλλαγή στα κριτήρια που απαιτούνται για να συμπεριληφθεί ένα μέτρο εσωτερικής στήριξης στην κατηγορία αυτή. Εκείνο που ζήτησαν ήταν να επανεξεταστούν τα κριτήρια αυτά ώστε να είναι βέβαιο ότι τα μέτρα της κατηγορίας αυτής δεν θα δημιουργούν στρεβλώσεις στο εμπόριο και την παραγωγή.

Βαμβάκι

Οι διαπραγματεύσεις γύρω από το βαμβάκι, παράλληλα με το υπόλοιπο αγροτικό ζήτημα, είχαν τον δικό τους ξεχωριστό ρόλο στη διάσκεψη του Χόνγκ Κόνγκ. Η πρωτοβουλία για το βαμβάκι ξεκίνησε μετά από πρωτοβουλία των χωρών Μπενίν, Μπουρκίνα Φάσο, Τσάντ και Μαλί. Η πρόταση τους που αποφασίστηκε στις 30 Απριλίου 2003 παρουσιάστηκε στην επιτροπή εμπορικών διαπραγματεύσεων στις 10 Ιουνίου 2003. Οι χώρες αυτές τόνιζαν την οικονομική απώλεια που θα είχαν μέσω των επιδοτήσεων που έδιναν άλλες χώρες στις εξαγωγές του βαμβακιού. Σαν λύση στο πρόβλημα των επιδοτήσεων βαμβακιού πρότειναν την κατάργησή τους και πως σε περίπτωση που θα συνέχιζαν την πολιτική των επιδοτήσεων των χωρών αυτών θα έπρεπε να καταβληθούν αποζημιώσεις για την κάλυψη των οικονομικών απωλειών.

Οι πιο πρόσφατες προτάσεις για το βαμβάκι έγιναν από τις τέσσερις αφρικανικές χώρες και την ΕΕ τον Νοέμβριο του 2005. Σύμφωνα με τις αφρικανικές χώρες:

- οι εξαγωγικές επιδοτήσεις θα έπρεπε να εξαλειφθούν πλήρως μέχρι το τέλος του 2005
- το 80% για το βαμβάκι εγχώριας στήριξης θα έπρεπε να μειωθεί έως το τέλος του 2006, ενώ το υπόλοιπο 20% μέχρι την 1^η Ιανουαρίου 2009
- σημαντικές βελτιώσεις στην πρόσβαση αγορών με εξάλειψη δασμών και ποσοτώσεων για το βαμβάκι και τα προερχόμενα από αυτό προϊόντα, από τις αναπτυσσόμενες χώρες.
- τεχνική και οικονομική ενίσχυση για τον τομέα του βαμβακιού στην Αφρική.

Η Ε.Ε. από την άλλη πλευρά πρότεινε οι αποφάσεις που θα ληφθούν για το ζήτημα του βαμβακιού να είναι πιο αποφασιστικές και άμεσες απ' ότι στο υπόλοιπο αγροτικό ζήτημα και στους τρεις βασικούς τομείς. Συγκεκριμένα:

- εξάλειψη ποσοτώσεων και άλλων ποσοτικών περιορισμών των εισαγωγών από τις χώρες
- εξάλειψη της εγχώριας στήριξης (ΑΜΣ)
- εξάλειψη όλων των επιδοτήσεων στις εξαγωγές βαμβακιού.

Οι διαπραγματεύσεις γύρω από το αγροτικό ζήτημα συγκέντρωσαν, όπως αναμενόταν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον καθ' όλη τη διάρκεια της 6^{ης} υπουργικής συνδιάσκεψης του ΠΟΕ. Δε μπορούμε να ισχυριστούμε πως το τελικό αποτέλεσμα χαρακτηρίζεται ως απόλυτα επιτυχές για τον Γύρο ως σύνολο, ωστόσο έστω και την ύστατη στιγμή τα μέλη του ΠΟΕ κατάφεραν να αποτρέψουν οι διαπραγματεύσεις να οδηγηθούν σε αδιέξοδο. Η συμφωνία των 149 μελών του ΠΟΕ στο Χόνγκ Κόνγκ που ουσιαστικά αποτελεί ορόσημο, ήταν η μείωση των εξαγωγικών επιδοτήσεων, εκ μέρους των πλουσίων χωρών, μέχρι το 2013.

Ρόλο «κλειδί» για τα αγροτικά ζητήματα διαδραμάτισε η Ε.Ε. η οποία καθ' όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων δέχθηκε ασφυκτική πίεση για την κατάργηση των δικών της εξαγωγικών επιδοτήσεων. Οι Βρυξέλλες ωστόσο, αντιστάθηκαν στις πιέσεις μέχρι την τελευταία στιγμή, απορρίπτοντας μάλιστα πρόταση για κατάργηση των επιδοτήσεων έως το 2010, έπειτα από τη σταθερή επιμονή της Γαλλίας. Η τελευταία είχε θέσει θέμα υποβολής αρνησικυρίας σε οποιαδήποτε απόφαση έθιγε τα συμφέροντα των Γάλλων αγροτών, όπως αυτά προήλθαν μέσω της αναθεώρησης της ΚΑΠ, η οποία εκπνέει το 2013. Έτσι λοιπόν η Γαλλία που μια μέρα πριν είχε πρωτοστατήσει στην συμφωνία για τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό της περιόδου 2007-2013, κατάφερε να περάσει τη δική της γραμμή στον ΠΟΕ. Γι' αυτό το λόγο η απόφαση για μείωση των επιδοτήσεων έως το 2013 έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τον ευρωπαϊκό επίτροπο εμπορίου Πήτερ Μάντελσον, αφού αποτέλεσε για τους Ευρωπαίους μια νίκη έναντι των χωρών του G-20 που πίεζαν να οριστεί τελική ημερομηνία το 2010.

Όσον αφορά στο ζήτημα του βαμβακιού, αυτό που προέκυψε από τις διαπραγματεύσεις ήταν η κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων έως το 2006. Οι ΗΠΑ που η πολιτική τους γύρω από το βαμβάκι βασιζόταν στην παροχή υψηλών εξαγωγικών επιδοτήσεων στους εγχώριους βαμβακοπαραγωγούς, είχε αντιρρήσεις σχετικά με την κατάργηση τους. Ωστόσο μετά από διαπραγματεύσεις κυρίως με τις βαμβακοπαραγωγές χώρες της Αφρικής συμφώνησε ως προθεσμία κατάργησης το 2006.

Η συμφωνία της 18^{ης} Δεκεμβρίου του 2005 δίνει στα μέλη του ΠΟΕ προθεσμία έως τις 30 Απριλίου 2006 ώστε να υπάρξει μια συμφωνία που να θέτει τις βάσεις για μια τελική συμφωνία γύρω από το αγροτικό ζήτημα. Οι μόνες συγκεκριμένες αναφορές σε χρονοδιαγράμματα αποτελούν το 2008, όπου η Ε.Ε. αναμένεται να κάνει μια ουσιαστική μείωση των επιδοτήσεων της καθώς και το 2006 που αναμένεται η οριστική κατάργηση των επιδοτήσεων στο βαμβάκι. Όσον αφορά τα άλλα ζητήματα που απασχόλησαν τις χώρες πριν από τη διάσκεψη του Χόνγκ Κόνγκ δεν είχαμε μια τελική συμφωνία. Ορίστηκαν μόνο κάποια πλαίσια μέσα στα οποία οι διαπραγματευτές θα κινηθούν για να καταλήξουν σε μια τελική συμφωνία μέσα στο 2006.

3. Πρόσβαση σε μη γεωργικές αγορές (NAMA)

Οι διαπραγματεύσεις για τα μη αγροτικά προϊόντα αποτελούν άλλο ένα σημαντικό ζήτημα για τον ΠΟΕ. Στην κατηγορία των προϊόντων αυτών εντάσσονται όσα δεν μπορούν να θεωρηθούν ως γεωργικά. Εκτός από τα βιομηχανικά που αποτελούν το βασικότερο τμήμα τους, συμπεριλαμβάνονται επίσης οι φυσικοί πόροι όπως, πολύτιμοι λίθοι, δασικά προϊόντα και φυσικά αποθέματα. Τα βιομηχανικά κυρίως προϊόντα, όπως και οι φυσικοί πόροι σ' ένα μεγάλο βαθμό, προσδιορίζουν την ανάπτυξη των χωρών. Σήμερα, χώρες με αυξανόμενους ρυθμούς βιομηχανικής παραγωγής αλλά και σημαντικά αποθέματα φυσικών πόρων χαρακτηρίζονται ως αναπτυσσόμενες. Έτσι λοιπόν στην υπουργική διακήρυξη της Ντόχα το 2001 τα μέλη του ΠΟΕ συμφώνησαν οι διαπραγματεύσεις να εστιαστούν και στην πρόσβαση των μη γεωργικών αγορών.

Ο γύρος της Ουρουγουάης διεύρυνε την κάλυψη που παρείχε η GATT γύρω από το ζήτημα των προϊόντων αυτών, όπως είχε γίνει και με αυτά των αγροτικών, των υπηρεσιών καθώς και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Από το 2002 οι διαπραγματευτές προσπάθησαν να καθιερώσουν κανόνες σχετικά με τη μείωση των δασμολογίων που θα ακολουθήσουν οι χώρες. Το 2003 στη διάσκεψη στο Κανκούν ο πρόεδρος και Μεξικανός Υπουργός Εξωτερικών Ερνέστο Ντέρμπεζ κατέθεσε ένα σχέδιο, γνωστό ως κείμενο Ντέρμπεζ, που αποτελούσε ένα πλαίσιο για τις μορφές της πρόσβασης στις μη αγροτικές αγορές. Ωστόσο, το κείμενο αυτό απορρίφθηκε από τις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδιαίτερα τις αφρικανικές και αυτές των χωρών της Καραϊβικής, γιατί όπως ισχυρίστηκαν λάβαινε υπό όψιν του μόνο τα συμφέροντα και τις απαιτήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών, αγνοώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες που είχαν οι ίδιες. Μετά τη διάσκεψη στο Κανκούν ο πρόεδρος της ομάδας των διαπραγματεύσεων για τα μη αγροτικά ζητήματα, Στέφαν Γιοχάνεσον από την Ισλανδία προσπάθησε να πείσει τα μέλη του ΠΟΕ προκειμένου να προσαρμόσουν το κείμενο Ντέρμπεζ, ώστε να αποτελέσει ένα ακόμη βήμα για περαιτέρω διαπραγματεύσεις. Το πιο πρόσφατο κείμενο το οποίο και οι χώρες τελικά αποδέχθηκαν αποτελεί το επονομαζόμενο 'παράρτημα Β' που συμφωνήθηκε τον Αύγουστο του 2004 και ουσιαστικά αποτελούσε το πλαίσιο πάνω στο οποίο θα βασιζόνταν οι χώρες για να ολοκληρώσουν τις διαπραγματεύσεις στο Χόνγκ Κόνγκ. Πριν όμως καταλήξουμε στα συμπεράσματα για το τι τελικά προέκυψε από τις διαπραγματεύσεις στο Χόνγκ Κόνγκ, θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούμε στα κύρια ζητήματα που περιλαμβάνονταν στο παράρτημα Β, που συμφωνήθηκε τον Αύγουστο του 2004.

Η εφαρμογή του ελβετικού τύπου μείωσης δασμών

Ένα κύριο ζήτημα που αναμενόταν να απασχολήσει του διαπραγματευτές ήταν αυτό της μείωσης ή της πλήρης εξάλειψης των δασμών αιχμής καθώς και της κλιμάκωσης των δασμών που εφαρμόζουν οι χώρες. Οι δασμολογικές αιχμές αποτελούν υψηλά επίπεδα δασμών που επιβάλλονται από τις χώρες, προκειμένου να προστατευθούν τόσο η εγχώρια εργασία όσο και οι επενδύσεις των βιομηχανικών επιχειρήσεων. Η κλιμάκωση των δασμών από την άλλη είναι μια διαδικασία που ακολουθείται κυρίως από τις αναπτυγμένες χώρες. Σύμφωνα μ' αυτή η επιβολή δασμών έχει την τάση να αυξάνεται καθώς η επεξεργασία ενός προϊόντος προχωρά από το αρχικό ακατέργαστο στάδιο στην τελική του μορφή. Για παράδειγμα, οι δασμοί στην εισαγωγή αλουμινίου είναι χαμηλότεροι σε σχέση μ' αυτούς που επιβάλλονται στην εισαγωγή αυτοκινήτου. Οι αναπτυγμένες χώρες ουσιαστικά βγαίνουν κερδισμένες από την όλη διαδικασία γιατί εισάγουν χαμηλού κόστους πρώτες ύλες για τις βιομηχανίες τους και ταυτόχρονα εξάγουν προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Το παράρτημα Β του πλαισίου που συμφωνήθηκε τον Αύγουστο του 2004, προνοεί ότι η μείωση των δασμών θα πρέπει να γίνει μέσω ενός ειδικού τύπου, γνωστού ως ελβετικού. Σύμφωνα με τον σχεδιασμό του τύπου, οι μειώσεις θα είναι πιο έντονες στους υψηλότερους δασμούς και ηπιότερες στους χαμηλότερους έτσι ώστε οι τελικοί δασμοί να είναι όλοι περίπου στο ίδιο επίπεδο. Η τελική μείωση που θα υποστούν τα δασμολόγια θα βασίζεται σ' έναν συντελεστή. Ένας μικρότερος συντελεστής του ελβετικού τύπου θα έχει ως αποτέλεσμα οι δασμοί να μειωθούν περισσότερο, ενώ ένας μεγαλύτερος θα προκαλεί μικρότερη μείωση. Οι ενδιαφερόμενες πλευρές πρότειναν διαφορετικές μορφές του ελβετικού τύπου, ως κατάλληλες για την επίτευξη των στόχων. Συγκεκριμένα, κάποιες μέρη, όπως η ΕΕ, ζήτησαν να ισχύσει ένας ενιαίος συντελεστής για αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες και κάποιες άλλες, όπως οι ΗΠΑ και η Νορβηγία, να υπάρχει μια διαφοροποίηση μεταξύ των δύο αυτών συντελεστών. Οι αναπτυσσόμενες χώρες τάχθηκαν υπέρ της δεύτερης πρότασης γιατί ένας ενιαίος συντελεστής θα είχε ως συνέπεια να υπάρξει μείωση των δασμών σε αγορές στις οποίες έχουν εξαγωγικό γι' αυτές εξαγωγικό ενδιαφέρον.

Μη δασμολογικά εμπόδια

Τα δασμολογικά εμπόδια δεν είναι τα μοναδικά μέτρα που χρησιμοποιούνται στο εμπόριο προκειμένου να ελέγχουν την πρόσβαση της αγοράς. Τα μη δασμολογικά εμπόδια, όπως οι ποσοτώσεις είναι μέτρα που επίσης στρεβλώνουν το εμπόριο. Το παράρτημα Β έκανε λόγο για έλεγχο, κατηγοριοποίηση και τελικές διαπραγματεύσεις όσον αφορά τα μέτρα αυτά.

Αύξηση των παγιοποιημένων δασμών:

Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα που αναμενόταν να απασχολήσει εξίσου τους διαπραγματευτές, είναι αυτό της παγιοποίησης των δασμών. Σύμφωνα με τους κανονισμούς του ΠΟΕ μειώσεις μπορούν να γίνουν μόνο για όσους δασμούς είναι παγιοποιημένοι. Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες έχουν μικρό αριθμό παγιοποιημένων δασμών. Όταν αναφερόμαστε σε παγιοποιημένους δασμούς, εννοούμε εκείνους που δεν είναι δυνατόν να αυξηθούν πέρα από ένα καθορισμένο

ανώτατο όριο. Σύμφωνα με το υπόδειγμα Β, χώρες που έχουν λιγότερους παγιοποιημένους δασμούς από το 35% του σύνολο των δασμολογικών μέτρων που εφαρμόζουν, θα έπρεπε να παγιοποιήσουν όλους τους δασμούς τους σ' ένα συγκεκριμένο επίπεδο που θα προέκυπτε μέσα από διαπραγματεύσεις.

Τομεακή πρωτοβουλία

Το παράρτημα Β επίσης πρότεινε την τομεακή πρωτοβουλία. Σύμφωνα με το μέτρο αυτό τα κράτη-μέλη του ΠΟΕ έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν κάποια εξαγωγικά προϊόντα και να διαπραγματευτούν ώστε να επιτύχουν πλήρη εξάλειψη των δασμών στα προϊόντα αυτά. Οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες δεν επιθυμούσαν να συμπεριληφθεί ένα τέτοιο ζήτημα στην ημερήσια διάταξη των διαπραγματεύσεων. Ο λόγος αντίδρασής τους ήταν γιατί πίστευαν πως η τομεακή προσέγγιση θα οδηγούσε στη διατήρηση υψηλών δασμών σε τομείς δικού τους εξαγωγικού ενδιαφέροντος και συνεπώς ιδιαίτερης σημασίας για τις ίδιες, καθώς δεν ήταν ξεκάθαρος ο τρόπος επιλογής των τομέων. Από την άλλη χώρες, όπως οι ΗΠΑ, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία, η Νότια Κορέα και η Νορβηγία έχουν αντίθετη άποψη. Θεωρούσαν την τομεακή πρωτοβουλία ως μια σημαντική παράμετρο και επιθυμούσαν να συμπεριληφθεί στις διαπραγματεύσεις. Ωστόσο, η κατάσταση δεν ήταν ξεκάθαρη πριν από τη συνδιάσκεψη του Χόνγκ Κόνγκ για το εάν τελικά η τομεακή πρωτοβουλία θα έπρεπε να συμπεριληφθεί στην ημερήσια διάταξη των διαπραγματεύσεων, μιας και ο πρόεδρος των διαπραγματεύσεων την αφαίρεσε από τα επίσημα θέματα προς συζήτηση.

Διαφοροποιημένη και ειδική μεταχείριση

Το παράρτημα Β τόνιζε τη σημασία και τη βαρύτητα που θα έπρεπε να δοθεί στις ειδικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των αναπτυσσόμενων και λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, αναγνωρίζοντας ότι θα πρέπει να υπαχθούν σ' ένα καθεστώς μερικής ανταπόδοσης της μείωσης δασμών από τις υπόλοιπες χώρες. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά που γίνεται στην παράγραφο 8 του παραρτήματος Β για ευλγισία που θα πρέπει να ισχύσει για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Συγκεκριμένα, οι χώρες αυτές θα μπορούν να υπάγονται σε μεγαλύτερες περιόδους προσαρμογής και θα μπορούν λόγω χάρη να επιλέξουν μεταξύ μικρότερων μειώσεων από αυτές που θα προβλέπει ο τύπος για ένα ορισμένο ποσοστό, όπως μέχρι και 10% των συνολικών τους δασμών.

Για τα παραπάνω ζητήματα οι θέσεις των χωρών διαμορφώθηκαν ως εξής:

- *Ηνωμένες Πολιτείες*

Οι ΗΠΑ επιθυμούσαν να υπάρξει μια αρκετά σημαντική μείωση των δασμών. Πρότειναν ως καταλληλότερη μέθοδο μείωσης των δασμολογικών εμποδίων την απλή ελβετική φόρμουλα με δύο διαφορετικούς συντελεστές για αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο, οι δύο αυτοί συντελεστές δεν θα έχουν και τόσο μεγάλες διαφορές μεταξύ τους. Συνεπώς, οι ΗΠΑ δεν έδειχναν να επιθυμούν να υπάρξει μια σημαντική διαφορετική αντιμετώπιση και μερική αμοιβαιότητα για τις

αναπτυσσόμενες χώρες. Επίσης, οι ΗΠΑ ζητούσαν να υπάρξει ουσιαστική προσέγγιση στο θέμα της τομεακής πρωτοβουλίας.

- *Νορβηγία*

Η Νορβηγία πρότεινε και αυτή να επικρατήσει η ελβετική φόρμουλα με δύο συντελεστές μείωσης των δασμών για τις χώρες, ανάλογα με το αν η χώρα είναι αναπτυγμένη ή αναπτυσσόμενη. Ωστόσο, το ποιος τελικά θα είναι ο συντελεστής αυτός, αν θα πρέπει δηλαδή να ισχύσει η ειδική μεταχείριση και η μερική ανταπόδοση για τις αναπτυσσόμενες χώρες, θα πρέπει να εξαρτηθεί από τη στάση που θα κρατούσαν τα κράτη αυτά στα υπόλοιπα πεδία των διαπραγματεύσεων.

- *Ευρωπαϊκή Ένωση*

Η Ε.Ε. έδειχνε τη προτίμησή της στην ελβετική φόρμουλα που θα έχει, όμως, έναν ενιαίο συντελεστή για όλες τις χώρες, ανεξάρτητα αν είναι αναπτυγμένες ή αναπτυσσόμενες. Ωστόσο, θα δεχόταν και αυτή, όπως και η Νορβηγία, έναν διαφορετικό συντελεστή για τις αναπτυσσόμενες χώρες, εάν αυτές προχωρούσαν σε αμοιβαίες υποχωρήσεις σε άλλα πεδία που ενδιέφεραν την ίδια.

- *Αργεντινή, Βραζιλία και Ινδία (ABI):*

Η πρόταση των τριών χωρών υποστήριζε την φόρμουλα Girard. Η φόρμουλα αυτή είναι μια υποπερίπτωση της ελβετικής φόρμουλας αλλά χρησιμοποιεί διαφορετικούς συντελεστές. Σύμφωνα με αυτή, η μείωση των δασμών θα προέλθει σύμφωνα με το δασμολογικό μέσο όρο της κάθε χώρας και όχι με σκοπό να φέρει σ' ένα επίπεδο όλους τους δασμούς. Η φόρμουλα αυτή δηλαδή δείχνει να σέβεται τη δασμολογική κατάσταση κάθε χώρας σε αντίθεση με την ελβετική φόρμουλα που προβλέπει την εναρμόνιση των εθνικών δασμών σ' ένα συγκεκριμένο επίπεδο. Όσον αφορά την αμοιβαιότητα μεταξύ των χωρών, οι ΑΒΙ υποστηρίζουν, σε αντίθεση με τους υπολοίπους, ότι πρέπει να συμφωνηθεί η πλήρης εφαρμογή της, ανεξάρτητα με τη στάση που θα λάβουν οι αναπτυσσόμενες χώρες για τα υπόλοιπα ζητήματα των διαπραγματεύσεων.

- *Ιαπωνία*

Η Ιαπωνία επιθυμούσε να εξαιρεθούν της τομεακής πρωτοβουλίας οι τομείς των δασικών, των δερμάτινων και των θαλάσσιων προϊόντων καθώς και τα είδη υπόδησης. Όσον αφορά τη φόρμουλα, η Ιαπωνία επιθυμούσε, όπως εξάλλου και η Ε.Ε. και οι ΗΠΑ, η τελική μορφή των δασμών να επέλθει μέσω της απλής ελβετικής φόρμουλας.

- *Η ομάδα της Αφρικής, Καραϊβικής, και Ειρηνικού και η Αφρικανική Ένωση*

Το σύνολο αυτών των χωρών αντιδρούσε σ' όλα τα σημεία του παραρτήματος Β. Οι χώρες αυτές υποστηρίζουν πως οι προτάσεις του παραρτήματος έρχονται σε αντίθεση με την μερική αμοιβαιότητα, όπως αυτή περιλαμβάνεται στην διακήρυξη της Ντόχα. Επίσης, άσκησαν σκληρή κριτική στις επιδράσεις που θα είχε η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου καθώς και η μείωση των δασμών. Αυτό που πρότειναν ήταν να ισχύσει ένας διορθωτικός συντελεστής που θα βελτιώσει τα περιθώρια προτίμησης για μια σειρά από προϊόντα.

. Μια μερική σύγκλιση στις προτάσεις των μελών λοιπόν επετεύχθη στην μορφή του τύπου για τη μείωση των δασμών, στην ευελιξία που θα έπρεπε να ισχύει τις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως αυτές παρουσιάζονται μέσα από τη παράγραφο 8 του παραρτήματος Β, και τέλος στους μη παγιοποιημένους δασμούς.

Όσον αφορά το τύπο που τελικά θα χρησιμοποιηθεί για τις μειώσεις δασμών, από την παράθεση των θέσεων των χωρών διαπιστώνεται ότι υπήρχε μια αντιπαράθεση μεταξύ τους για το ποια μορφή του θα ήταν προτιμότερη να εφαρμοστεί. Υπήρξαν χώρες που υποστήριξαν να ισχύσει ο ελβετικός τύπος με δύο συντελεστές, διαφορετικούς για αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Άλλες δεν επιθυμούσαν αυτή τη διάκριση και άλλες υποστήριξαν ότι η μείωση των δασμών θα έπρεπε να γίνει λαμβάνοντας υπόψη τη δασμολογική κατάσταση της κάθε χώρας. Αυτό που τελικά προκρίθηκε ήταν να ισχύσει ο ελβετικός τύπος χωρίς ακριβή προσδιορισμό του αριθμού των συντελεστών. Συνεπώς, όλα τα ενδεχόμενα παραμένουν ανοιχτά τόσο για το θέμα αυτό όσο και για το ζήτημα της διασύνδεσης του συντελεστή με τις ευελιξίες. Αναπόφευκτα, λοιπόν, το ζήτημα αυτό αναμένεται να απασχολήσει εκ νέου τις διαπραγματεύσεις μέχρι τον Απρίλιο του 2006.

Η ευελιξία που θα έπρεπε να ισχύει για τις αναπτυσσόμενες χώρες ήταν ένα άλλο σημαντικό θέμα που απασχόλησε τα μέλη του ΠΟΕ στις διαπραγματεύσεις του Χόνγκ Κόνγκ. Αυτό που στην ουσία εξετάστηκε ήταν το αν θα πρέπει να υπάρξει μια συσχέτιση των συντελεστών του τύπου με την ευλυγισία. Οι αναπτυγμένες χώρες διατύπωσαν την άποψη πως αν λαμβάνονταν υπόψη τα όσα προβλέπει η παράγραφος 8, θα υπήρχε σημαντικό αντίκτυπο στον τελικό συντελεστή που θα ίσχυε για τις αναπτυσσόμενες χώρες, αφού θα αντιστοιχούσε ουσιαστικά σε 4-5 μονάδες μείωσης του ήδη συμφωνημένου γι' αυτές συντελεστή. Έτσι, θεώρησαν ότι θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη αυτή η λεπτομέρεια, όταν θα αποφασιζόταν ποιος θα ήταν ο συντελεστής για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Αντίθετα, οι τελευταίες επιθυμούσαν να μην υπάρξει μια σύνδεση του συντελεστή με τα όσα προβλέπει η παράγραφος 8 του παραρτήματος Β για την ευλυγισία. Η αντιπαράθεση αυτή ήταν ένας λόγος προκειμένου να επανεξεταστεί ολόκληρο το πλαίσιο των μη αγροτικών αγορών. Όμως οι αναπτυγμένες χώρες δεν προχώρησαν στην απομάκρυνση της παραγράφου 8 και έτσι αποφεύχθηκε μια τέτοια περίπτωση. Μάλιστα, κάνοντας ένα ακόμη βήμα παραπέρα αποδέχθηκαν ότι δεν θα πρέπει να υπάρξει μια σύνδεση του συντελεστή με την ευλυγισία. Συνεπώς, δε διασφαλίστηκε ότι στη συνέχεια των διαπραγματεύσεων οι αναπτυσσόμενες χώρες (ιδιαίτερα οι αναδυόμενες οικονομίες, όπως η Βραζιλία, η Ινδία και η Κίνα, θα προσφέρουν ουσιαστικό άνοιγμα των αγορών τους. Αυτό αναμένεται να επιδράσει θετικά στη στάση που θα κρατήσουν οι αναπτυσσόμενες χώρες από δω και στο εξής.

Στα θέματα εκείνα που υπήρξε μια σύγκλιση απόψεων αναμένεται ότι θα αποτελέσουν την βάση πάνω στα οποία θα στηριχθούν οι μελλοντικές προσπάθειες για μια τελική συμφωνία. Οι τελικοί συντελεστές που θα επικρατήσουν όπως και το εύρος της ευελιξίας που θα ισχύσει για τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι αυτά που

θα πρέπει να απασχολήσουν περισσότερο τα μέλη του ΠΟΕ. Δε θα πρέπει, όμως, να μείνουν μόνο σε αυτά καθώς υπάρχουν και άλλα σημαντικά ζητήματα στα οποία απαιτούνται αμοιβαίες υποχωρήσεις και προτάσεις για να θεωρηθεί το τελικό αποτέλεσμα ως επιτυχές.

4. Υπηρεσίες

Ο κλάδος των υπηρεσιών συνιστά το μεγαλύτερο, ταχύτερα αναπτυσσόμενο αλλά και το πιο περίπλοκο πεδίο οικονομικής δραστηριότητας για τις περισσότερες αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Οι υπηρεσίες αντιπροσωπεύουν σχεδόν τα 2/3 του παγκόσμιου εισοδήματος (69% για τις υψηλού εισοδήματος οικονομίες, 55% για τις μεσαίου εισοδήματος και 44% για τις χαμηλού εισοδήματος οικονομίες). Επίσης απορροφούν ένα σημαντικό μέρος της παγκόσμιας απασχόλησης (70% για τις χώρες υψηλού εισοδήματος όμως λιγότερο από 30% για τις χώρες περισσότερες χαμηλού εισοδήματος) και αντιπροσωπεύουν περίπου το 20% του παγκόσμιου εμπορίου (2,3 τρις δολάρια σήμερα). Εξίσου μεγάλα είναι και τα δυνητικά οφέλη που μπορούν να προκύψουν από την απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου υπηρεσιών, ιδιαίτερα για τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας η απελευθέρωση θα μπορούσε να αποφέρει πρόσθετο εισόδημα της τάξης των 6 τρις δολαρίων στις αναπτυσσόμενες χώρες μέχρι το 2015-ποσό τετραπλάσιο των κερδών που θα αναμένονταν από την απελευθέρωση στο εμπόριο προϊόντων. Επιπλέον, καθώς οι υπηρεσίες αποτελούν βασικές ροές για άλλους κλάδους παραγωγής και οι οικονομίες προσανατολίζονται περισσότερο προς τον κλάδο των υπηρεσιών παγκοσμίως, οι συνολικές τους οικονομικές επιδόσεις καθορίζονται σε ολόένα και μεγαλύτερο βαθμό από τις εξελίξεις στον τομέα των υπηρεσιών.

Τις υπηρεσίες απαρτίζουν ένα ετερογενές σύνολο οικονομικών δραστηριοτήτων, όπως οι μεταφορές ατόμων και αγαθών, η ιατρική περίθαλψη, οι τραπεζικές και οι ασφαλιστικές υπηρεσίες, οι διανομές, η εκπαίδευση, τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια, οι επικοινωνίες, οι λογιστικές υπηρεσίες κ.α. Η απελευθέρωση στο εμπόριο υπηρεσιών για πολλά χρόνια αποτελούσε μια παραδοξότητα, καθώς οι υπηρεσίες δεν θεωρούνταν εμπορεύσιμες. Την αντίληψη αυτή δικαιολογούν κάποια χαρακτηριστικά των υπηρεσιών ως αγαθών, που τα διαφοροποιούν από τα άλλα προϊόντα κυρίως ως προς το ότι οι υπηρεσίες δεν μπορούν να αποθεματοποιηθούν και είναι άυλες. Όμως, η ταχύτατη ανάπτυξη του εμπορίου υπηρεσιών κατά τις δεκαετίες του '80 (ετήσια αύξηση 8,3% σε σύγκριση με 5,7% στην αύξηση στο εμπόριο προϊόντων) και του '90 (αύξηση 6,1% σε σχέση με ετήσια αύξηση 5,6% στο εμπόριο προϊόντων), που τροφοδοτούνταν από τις τεχνολογικές αλλαγές-κυρίως στις επικοινωνίες και την πληροφορική-και τις αυξημένες ευκαιρίες για παροχή υπηρεσιών σε εδάφη άλλων χωρών, αύξησε σημαντικά την σπουδαιότητα των υπηρεσιών στις διεθνείς συναλλαγές. Οι εξελίξεις αυτές καθώς και η επιμονή κάποιων εκβιομηχανισμένων χωρών (κυρίως των ΗΠΑ), συντέλεσαν ώστε το 1994 κατά το τέλος του προηγούμενου Γύρου της Ουρουγουάης (1986-94) τα μέλη του ΠΟΕ να συναινέσουν στη δημιουργία της Γενικής Συμφωνίας για το Εμπόριο Υπηρεσιών (General Agreement on Trade in Services-GATS).

Η διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου υπηρεσιών

Με την εγκαθίδρυση αρχών και κανόνων σε πολιτικές που επηρεάζουν την είσοδο στις αγορές υπηρεσιών, η GATS επέκτεινε σε μεγάλο βαθμό το “πεδίο εφαρμογής” του πολυμερούς εμπορικού συστήματος. Δεδομένου ότι οι υπηρεσίες έχουν χαρακτηριστικά αρκετά διαφορετικά από τα προϊόντα, διαφορετικός είναι κατά αντιστοιχία είναι και ο τρόπος διεξαγωγής του εμπορίου υπηρεσιών καθώς και οι περιορισμοί στους οποίους υπόκειται. Αυτή η διαπίστωση έχει καθορίσει σε μεγάλο βαθμό τη δομή της GATS αλλά και τη φύση των διαπραγματεύσεων για πολυμερή απελευθέρωση. Έτσι, ενώ το διεθνές εμπόριο προϊόντων συντελείται απλά με τη μεταφορά και την κατανάλωση προϊόντων στο εξωτερικό, το εμπόριο υπηρεσιών συντελείται όχι μόνο με το διασυνοριακό εμπόριο αλλά και με άλλους τρόπους παράδοσης των υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, κατά το κείμενο της GATS, το εμπόριο υπηρεσιών περιλαμβάνει τους ακόλουθους τέσσερις τρόπους παράδοσης:

- Τρόπος 1- Διασυνοριακή προμήθεια (cross-border supply): Οι υπηρεσίες παρέχονται από τη μία χώρα στην άλλη, χωρίς να απαιτείται η φυσική μετακίνηση του προμηθευτή ή του καταναλωτή (π.χ. η παράδοση λογισμικού από μία εταιρεία σε μια χώρα στον καταναλωτή μιας άλλης χώρας μέσω ηλεκτρονικών μέσων).
- Τρόπος 2- Κατανάλωση στο εξωτερικό: Οι υπηρεσίες παρέχονται μέσα στη χώρα ενός κράτους μέλους, στους καταναλωτές μιας άλλης χώρας (π.χ. τουρισμός, εκπαίδευση στο εξωτερικό).
- Τρόπος 3- Εμπορική παρουσία: Οι υπηρεσίες παρέχονται μέσω μιας οποιασδήποτε επιχείρησης ή επαγγελματικής εγκατάστασης από ένα μέλος, στη χώρα ενός άλλου μέλους (π.χ. μια ξένη εταιρεία που συστήνει μια θυγατρική για να παρέχει υπηρεσίες σε μια άλλη χώρα).
- Τρόπος 4- Παρουσία φυσικών προσώπων: Οι υπηρεσίες παρέχονται από τους κατοίκους ενός μέλους, στη χώρα ενός άλλου μέλους. Περιλαμβάνει τους αυτοαπασχολούμενους προμηθευτές αλλά και τους υπάλληλους του προμηθευτή υπηρεσιών από μια άλλη χώρα, που μετακινούνται προσωρινά στη χώρα του καταναλωτή (π.χ. σύμβουλοι ή υπάλληλοι που παρέχουν με τη φυσική τους παρουσία υπηρεσίες σε μια άλλη χώρα).

Εμπόδια στο διεθνές εμπόριο υπηρεσιών

Αυτό ωστόσο που διαφοροποιεί το εμπόριο υπηρεσιών σε σχέση με το εμπόριο προϊόντων, δεν είναι τόσο ο τρόπος διεξαγωγής του, όσο κυρίως οι παράγοντες που το περιορίζουν. Σε αντίθεση, δηλαδή, με τα προϊόντα όπου τα περισσότερα εμπόδια στο διεθνές εμπόριο είναι προφανή και εύκολα μετρήσιμα, όπως οι δασμοί και οι ποσοτώσεις, τα εμπόδια στο εμπόριο υπηρεσιών είναι συνήθως λιγότερο εμφανή και περιλαμβάνουν πιο περίπλοκα ζητήματα εθνικής νομοθεσίας. Έτσι οι διεθνείς διαπραγματεύσεις για την απελευθέρωση στο εμπόριο υπηρεσιών -που είναι και απώτερος στόχος της GATS- εστιάζονται κυρίως στα μη δασμολογικά εμπόδια. Τέτοια μη δασμολογικά εμπόδια είναι για παράδειγμα οι περιορισμοί που υφίστανται στην ποσότητα και την αξία των εισαγόμενων υπηρεσιών, στο ποσοστό συμμετοχής τους στη εγχώρια αγορά, μεροληπτικοί φόροι, ειδικές προδιαγραφές ποιότητας, ασφαλείας και τιμολόγησης, ειδικά πρότυπα και προϋπόθεση αδειοδότησης. Πολλές κυβερνήσεις θέτουν κανονισμούς στην εγχώρια αγορά

υπηρεσιών και εγείρουν εμπόδια όσον αφορά την παρουσία, λειτουργία και διακίνηση των προμηθευτών υπηρεσιών που αναζητούν πρόσβαση σε ξένες αγορές.

Ένα μεγάλο μέρος τέτοιων μη δασμολογικών εμποδίων στις εγχώριες αγορές υπηρεσιών σχετίζεται με την επίτευξη μη οικονομικών στόχων ευρύτερης εθνικής σημασίας, όπως για παράδειγμα η προστασία των καταναλωτών, του περιβάλλοντος, της δημόσιας υγείας και των χαμηλότερων οικονομικών στρωμάτων. Η επιδίωξη τέτοιων στόχων, πολλές φορές δε μπορεί να γίνει με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο μέσω του μηχανισμού της αγοράς λόγω της ύπαρξης κάποιου φυσικού μονοπωλίου, της ασύμμετρης πληροφόρησης και αβεβαιότητας ως προς την ποιότητα μιας υπηρεσίας ή και των εξωτερικοτήτων που διαχέονται στην υπόλοιπη οικονομία μέσω της παραγωγής ή κατανάλωσης μιας υπηρεσίας. Όμως, ακόμα κι εκεί που ο μηχανισμός της αγοράς είναι σε θέση να παράσχει ικανοποιητικά κάποιες βασικές υπηρεσίες, διάφορες γραφειοκρατίες, ομάδες συμφερόντων και εθνικές προστατευτικές πολιτικές μπορούν να παρακωλύσουν τις προσπάθειες απελευθέρωσης του εμπορίου υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η όποια προσπάθεια προς μια πιο ελεύθερη διεθνή αγορά υπηρεσιών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της δεδομένες ευαισθησίες, πόσο μάλλον αφού το όλο εγχείρημα εμπίπτει σε περιοχές ιδιαίτερα ευαίσθητες για τα κράτη μέλη, όπως είναι η εθνική κυριαρχία και η ανεξαρτησία στη χάραξη πολιτικής.

Δομή και λειτουργία της GATS

Όλα τα παραπάνω ζητήματα έχουν καθορίσει σε σημαντικό βαθμό τη δομή της GATS και τον τρόπο με τον οποίο αυτή επιδιώκει το βασικό της στόχο, που δεν είναι άλλος από την προοδευτική απελευθέρωση του εμπορίου υπηρεσιών. Το δύσκολο της υπαγωγής του παγκόσμιου εμπορίου υπηρεσιών σε ένα πολυμερές πλαίσιο κανόνων υπαγόρευσε τον ιδιαίτερα ευέλικτο, όσο και περίπλοκο χαρακτήρα της GATS. Η συμφωνία αυτή περιλαμβάνει κάποιες γενικές υποχρεώσεις που αφορούν όλους τους κλάδους υπηρεσιών καθώς και ειδικές υποχρεώσεις που περιλαμβάνουν μόνο εκείνες τις συγκεκριμένες δεσμεύσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη σε έναν ειδικό κλάδο υπηρεσιών, όπως αυτές καταχωρούνται στο Εθνικό Σχέδιο Συγκεκριμένων Δεσμεύσεων τους. Τις γενικές υποχρεώσεις στα πλαίσια της GATS αποτελούν ένα σύνολο κανόνων και βασικών αρχών, που διέπουν ή πρέπει να διέπουν όλα τα μέτρα που επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών, όπως πχ. η ρήτρα του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους, διαφάνεια, αναγνώριση κτλ. Ιδιαίτερη σημασία έχει εν προκειμένου να τονιστεί ότι, αν και η ρήτρα του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους-δηλαδή η υποχρέωση ενός κράτους που επιτρέπει το ξένο ανταγωνισμό σε έναν τομέα υπηρεσιών να παρέχει ίσες ευκαιρίες στον τομέα αυτό και στους προμηθευτές υπηρεσιών από κάθε χώρα μέλος του ΠΟΕ- αποτελεί γενική υποχρέωση κατά την GATS, αναγνωρίστηκε εντούτοις το δικαίωμα κάποιων χωρών να δίνουν προσωρινά πιο προνομιακή μεταχείριση σε συγκεκριμένες χώρες για συγκεκριμένους τομείς και για συγκεκριμένη διάρκεια.

Όλα τα κράτη μέλη του ΠΟΕ καλούνται να συντάξουν ένα “Σχέδιο Συγκεκριμένων Δεσμεύσεων” στα πλαίσια της GATS. Πρόκειται ουσιαστικά για έναν κατάλογο με δεσμεύσεις, που περιέχει εκείνους τους συγκεκριμένους τομείς υπηρεσιών που τα κράτη ατομικά επιλέγουν να ανοίξουν και τους όρους στους οποίους υποβάλλουν αυτή την απελευθέρωση. Στο εθνικό τους σχέδιο, τα μέλη του ΠΟΕ προσδιορίζουν τους περιορισμούς ή τις συνθήκες κάτω από τις οποίες θα επιτρέψουν στις ξένες υπηρεσίες και τους προμηθευτές τους να εισέλθουν, στο πλαίσιο των τεσσάρων τρόπων παράδοσης, στην εγχώρια αγορά και να ανταγωνιστούν με τις

εγχώριες υπηρεσίες και τους προμηθευτές τους. Αυτές οι συνθήκες και οι περιορισμοί μπορούν να σχετίζονται με την πρόσβαση στην αγορά ή την εθνική μεταχείριση. Περιορισμοί πρόσβασης είναι οι περιορισμοί στην είσοδο ξένων υπηρεσιών και προμηθευτών υπηρεσιών στην εγχώρια αγορά. Οι περιορισμοί αυτοί μπορούν να συμπεριλάβουν στα σχέδιά τους κράτη μέλη, με την επιφύλαξη των περιορισμών εκείνων που απαγορεύονται από το κείμενο της GATS (άρθρο XVI). Τέλος, περιορισμούς στην αρχή της εθνικής μεταχείρισης συνιστούν νόμοι, κανόνες ή κανονισμοί που μεροληπτούν εναντίον των ξένων και ευνοούν τις εγχώριες επιχειρήσεις και τους προμηθευτές τους ή που δημιουργούν στην αγορά συνθήκες άνισου ανταγωνισμού. Και πάλι οι περιστάσεις κάτω από τις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν να κάνουν χρήση τέτοιων περιορισμών εξειδικεύονται από την GATS (άρθρο XVII).

Η απελευθέρωση του εμπορίου υπηρεσιών επιδιώκεται κυρίως μέσα από διμερείς διαπραγματεύσεις. Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης των συγκεκριμένων δεσμεύσεων αποτελείται από μια σειρά διμερών και εμπιστευτικών αιτημάτων και προσφορών ανάμεσα στα μέλη, κατά την οποία ένα μέλος προσδιορίζει τους τομείς υπηρεσιών του εμπορικού του εταίρου που επιθυμεί να απελευθερωποιηθούν, όπως επίσης, και από το βαθμό στον οποίο εκείνο θα αναλάβει συγκεκριμένες δεσμεύσεις ως προς τους τομείς αυτούς. Παράλληλα, το κράτος μέλος προσφέρει πρόσβαση στη δική του αγορά αναλαμβάνοντας συγκεκριμένες δεσμεύσεις σχετικά με όλους τους τομείς υπηρεσιών που περιλαμβάνει στο Σχέδιό του για κάποιον ή κάποιους από τους τρόπους παράδοσης (οριζόντια δέσμευση), καθώς επίσης και σε συγκεκριμένους τομείς υπηρεσιών. Αν και διμερείς, στις διαπραγματεύσεις είναι δυνατόν να εμπλακούν και ομάδες χωρών. Σε κάθε περίπτωση πάντως, τα αποτελέσματά τους είναι δεσμευτικά όχι μόνο για τα διαπραγματευόμενα μέρη, αλλά και για τα υπόλοιπα μέλη του ΠΟΕ, λόγω της ρήτρας του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους στην GATS.

Παράλληλα με τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων στη βάση αιτημάτων, προσφορών και δεσμεύσεων ανάμεσα στα μέλη του ΠΟΕ, εξελίσσονται διαπραγματεύσεις που ως αντικείμενο έχουν τη θεσμοθέτηση κανόνων. Αυτή η φάση των διαπραγματεύσεων επιτρέπει στα μέλη να διαπραγματευτούν νέους κανόνες για τις υπηρεσίες όσον αφορά τις επιδοτήσεις, ρήτρες διασφάλισης, προμήθειες δημοσίων έργων και την εσωτερική νομοθεσία που είναι πιθανό να επιδρούν αρνητικά στο εμπόριο. Σύμφωνα με το άρθρο VI:4 της GATS, το Συμβούλιο για το Εμπόριο Υπηρεσιών συνεπικουρούμενο από τα θυγατρικά του όργανα όπως την Ομάδα Εργασίας για την Εσωτερική Νομοθεσία(OEEN) και την Ομάδα Εργασίας για τους Κανόνες της GATS (OEKG), θα πρέπει να αναπτύξει κανόνες με σκοπό να διασφαλίσει ότι απαιτήσεις και τις διαδικασίες πιστοποίησης, τεχνικές προδιαγραφές και όροι αδειοδότησης, δεν αποτελούν μη αναγκαία εμπόδια στο εμπόριο υπηρεσιών. Οι δημόσιες υπηρεσίες τυπικά δεν αποτελούν αντικείμενο διαπραγματεύσεων καθώς έχουν εξαιρεθεί επισήμως από τη συμφωνία της GATS και δεν υπάρχει τίποτα σε αυτήν που να εξαναγκάζει μια κυβέρνηση να ιδιωτικοποιήσει υπηρεσίες της, εφόσον δεν το επιθυμεί.

Ο Γύρος της Ντόχα

Ο γύρος της Ντόχα είναι ο πρώτος Γύρος εμπορικών διαπραγματεύσεων από τη δημιουργία της GATT το 1947 που καλύπτει πλήρως τον τομέα των υπηρεσιών.

Από το Νοέμβριο του 2001 που οι διαπραγματεύσεις για τις υπηρεσίες ενσωματώθηκαν πλήρως στην αναπτυξιακή ημερήσια διάταξη της Ντόχα, τα μέλη δεσμεύτηκαν να επιδιώξουν την προοδευτική απελευθέρωση του εμπορίου των υπηρεσιών διευρύνοντας τις δυνατότητες ξένων προμηθευτών να ανταγωνιστούν στις εθνικές αγορές, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι οι εγχώριοι και ξένοι παίκτες τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης. Το αποτέλεσμα, κατά συνέπεια των διαπραγματεύσεων της Ντόχα θα έπρεπε να είναι η ανανέωση και η επέκταση της GATS καθώς και η δημιουργία βασικών κανόνων που να ρυθμίζουν γενικότερα το εμπόριο υπηρεσιών. Όμως, αν και η απελευθέρωση του εμπορίου υπηρεσιών αναμένεται να αποφέρει τα περισσότερα οφέλη για όλα τα κράτη μέλη του ΠΟΕ σε σχέση με κάθε άλλο τομέα, οι διαπραγματεύσεις στον τομέα αυτό επισκιάστηκαν από τη επικέντρωση της προσοχής στις διαπραγματεύσεις που αφορούσαν αγροτικά προϊόντα. Η υποβολή των αρχικών αιτημάτων και προσφορών έγινε από τα μέλη με καθυστέρηση και παρά τη βελτίωση του διαπραγματευτικού περιβάλλοντος και την ανάθεση νέας προθεσμίας (Μάιος 2005) για την υποβολή νέων προσφορών από το Γενικό Συμβούλιο του ΠΟΕ τον Ιούλιο του 2004 (το περίφημο «πακέτο του Ιουλίου»).

Η απελευθέρωση στους τρόπους προμήθειας και η θέσπιση κανόνων

- Τρόπος 1- Η απελευθέρωση στον πρώτο τρόπο προμήθειας (ή παράδοσης) νοείται ως την απελευθέρωση των νομοθετικών περιορισμών στην προμήθεια υπηρεσιών από τη χώρα ενός μέλους του ΠΟΕ στη χώρα ενός άλλου μέλους. Τέτοιου είδους συναλλαγές αποτελούν το 35% περίπου του παγκόσμιου εμπορίου υπηρεσιών. Αν και σε γενικές γραμμές τα καθεστώτα πρόσβασης στις αγορές που διέπουν αυτό τον τρόπο παράδοσης είναι αρκετά φιλελεύθερα, το επίπεδο των δεσμεύσεων είναι πολύ χαμηλότερο απ'ότι στους τρόπους 2 και 3, ενώ η τάση αυτή δε δείχνει σημάδια σημαντικής βελτίωσης καθώς περισσότερο από το 40% των νέων δεσμεύσεων σε τομείς υπηρεσιών κάτω από αυτό τον τρόπο παράδοσης επιδέχονται μελλοντικών περιοριστικών τροποποιήσεων από τα μέλη και μόνο το 30% των ήδη ανειλημμένων δεσμεύσεων που σχετίζονται με αυτό τον τρόπο παράδοσης βελτιώθηκαν.
- Τρόπος 2- Ο δεύτερος τρόπος προμήθειας καλύπτει περίπου το 10-15% του παγκόσμιου εμπορίου υπηρεσιών και μαζί με τον Τρόπο 1 παρουσίασαν μέσα σε μία δεκαετία σημαντική αύξηση από 760 δις \$ το 1995 σε 1500 δις \$ το 2004. Η απελευθέρωση αυτού του τρόπου προμήθειας επιδιώκεται στη βάση κανονισμών ή περιορισμών στην κίνηση του καταναλωτή στη χώρα του προμηθευτή και την κατανάλωση υπηρεσιών εκεί, όπως γίνεται πχ με τον τουρισμό ή την παρακολούθηση μαθημάτων σε σχολές του εξωτερικού. Γενικά εδώ δεν υπάρχει έδαφος για κάποια σημαντική πρόοδο καθώς η πρόσβαση στη αγορά για αυτό τον τρόπο παράδοσης είναι σχετικά ελεύθερη.
- Τρόπος 3- Η GATS συχνά αποκαλείται ως η πρώτη πολυμερής συμφωνία για τις επενδύσεις, επειδή περιέχει τον Τρόπο 3, που είναι το δικαίωμα για ξένες εταιρίες παροχής υπηρεσιών να εγκατασταθούν και να παρέχουν τις υπηρεσίες τους μέσα στα σύνορα ενός άλλου κράτους μέλους, σύμφωνα με τους κανόνες του ΠΟΕ παρά σύμφωνα με τους εγχώριους κανόνες. Για αυτό και ισοδυναμεί ουσιαστικά με τις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) σε υπηρεσίες, που αποτελούν το 60% των συνολικών ΑΞΕ παγκοσμίως. Υπολογίζεται ότι κατά μέσο όρο το 58% του παγκόσμιου εμπορίου υπηρεσιών πράγματι πραγματοποιείται μέσω της εμπορικής παρουσίας. Χώρες που έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες να επεκτείνουν τις επενδύσεις τους στο εξωτερικό θέλουν να βελτιώσουν την ασφάλεια των διεθνών επενδύσεων περιορίζοντας τον

έλεγχο πάνω σε ροές κεφαλαίου, ενώ από την άλλη χώρες που φιλοξενούν επενδύσεις θέλουν να διατηρήσουν τους κανονισμούς τους. Έτσι οι αναπτυγμένες χώρες είναι αυτές που σε γενικές γραμμές επιζητούν την απελευθέρωση με αυτό τον τρόπο παράδοσης, ενώ οι αναπτυσσόμενες και οι λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες όπου το 55% των εισερχόμενων ΑΞΕ κατευθύνονται σε υπηρεσίες, είναι που εμφανίζονται διστακτικές.

Καθώς το 85% των εκροών κεφαλαίου από τις αναπτυγμένες χώρες που κατευθύνεται προς τις αναπτυσσόμενες χώρες σχετίζεται με τις υπηρεσίες, οι πρώτες τείνουν να δίνουν έμφαση στις ευκαιρίες που δημιουργεί η περαιτέρω απελευθέρωση σε αυτό τον τρόπο παράδοσης. Σημειώνουν ότι καθώς η μεταμόρφωση που συντελείται στο διεθνές εμπόριο υπηρεσιών-και που τροφοδοτείται κυρίως από την επανάσταση στον τομέα των επικοινωνιών και την τεχνολογία-δημιουργούν πανίσχυρα κίνητρα για μεταφορά δραστηριοτήτων στο εξωτερικό (σύμφωνα με μελέτες αναμένεται αύξηση από 320 δις\$ το 2003 σε 827 δις\$ το 2008), η ανάληψη συγκεκριμένων δεσμεύσεων από τα μέλη στα πλαίσια της GATS δίνουν εκείνη την απαραίτητη ασφάλεια και αξιοπιστία που μπορούν να μετατρέψουν τις αναπτυσσόμενες χώρες σε βασικούς υποδοχείς ΑΞΕ και να αυξήσουν σημαντικά τη συμμετοχή τους στο παγκόσμιο εμπόριο υπηρεσιών. Ένα από τα βασικά σημεία τριβής έχουν εν προκειμένου αναδειχτεί οι χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, όπου ενώ οι αναπτυγμένες χώρες αποβλέπουν με την απελευθέρωσή τους-καθώς και σε άλλους τομείς υποδομής-υψηλά κέρδη αλλά και μεγάλες ευκαιρίες σταθερότητας και ανάπτυξης για όλους, για τις αναπτυσσόμενες χώρες ο έλεγχος πάνω σε τέτοιες υπηρεσίες αποτελεί ουσιώδες εργαλείο οικονομικής αλλά και κοινωνικής πολιτικής. Άλλωστε είναι ακόμη νωπές οι μνήμες από τη ταχύτατη φυγή κεφαλαίων κατά τη διάρκεια της κρίσης της Ανατολικής Ασίας το 1997 καθώς και από άλλες χώρες, όπως την Αργεντινή και παλαιότερα από το Μεξικό, που δικαιολογούν τη διστακτικότητα πολλών αναπτυσσόμενων χωρών να δεσμευτούν για μια μεγαλύτερη απελευθέρωση του τομέα των υπηρεσιών. Εξάλλου πολλές από αυτές έχουν συνδέσει το ζήτημα αυτό με αμοιβαία ανταλλάγματα από τις αναπτυγμένες χώρες στον τέταρτο τρόπο παράδοσης.

▪ Τρόπος 4- Η απελευθέρωση στον τέταρτο τρόπο παράδοσης ουσιαστικά αναφέρεται στην απελευθέρωση των νομοθετικών περιορισμών στην είσοδο αλλοδαπών στην αγορά εργασίας ενός κράτους προκειμένου να παρέχουν προσωπικές ή επαγγελματικές υπηρεσίες στη χώρα υποδοχής. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την χαλάρωση των απαιτήσεων για χορήγηση άδειας εργασίας ή την κατάργηση νομοθετικών διατάξεων που απαιτούν τη διανομή των θέσεων εργασίας ανάμεσα στους πολίτες και τους μόνιμους κατοίκους μιας χώρας. Στην πράξη τέτοιες δεσμεύσεις αναλαμβάνονται οριζόντια. Είναι σαφές ότι η μετακίνηση φυσικών προσώπων άπτεται ζητημάτων εσωτερικής μεταναστευτικής πολιτικής και εκεί ακριβώς εντοπίζονται τα περισσότερα προβλήματα. Οι αναπτυσσόμενες χώρες δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη απελευθέρωση του Τρόπου 4 από τις αναπτυγμένες χώρες (κυρίως τις ΗΠΑ) που από την πλευρά τους εμφανίζονται ιδιαίτερα διστακτικές να προσφέρουν μεγαλύτερη ελευθερία στην προσωρινή μετακίνηση φυσικών προσώπων, στη βάση οικονομικών και πολιτικών υπολογισμών. Αυτό που κυρίως τις ανησυχεί είναι οι πιθανές επιπλοκές στην αγορά εργασίας, η σύνδεση μεταξύ προσωρινής μετακίνησης και μόνιμης μετανάστευσης, καθώς και ζητήματα ασφαλείας στα πλαίσια του σύγχρονου παγκόσμιου περιβάλλοντος ασφάλειας. Έτσι, ως επί το πλείστον, οι προσφορές τους στα πλαίσια αυτού του τρόπου παράδοσης χαρακτηρίζονται από τις αναπτυσσόμενες χώρες εντελώς ανεπαρκείς. Γι' αυτές η απελευθέρωση στον Τρόπο 4 είναι το πιο άμεσο και χειροπιαστό όφελος που μπορούν να αποκομίσουν από την πολυμερή απελευθέρωση

του εμπορίου υπηρεσιών, καθώς θα μπορούσε να αποφέρει σύμφωνα με μελέτες πρόσθετο εισόδημα 200 δις\$ στον αναπτυσσόμενο κόσμο και να οδηγήσει σε άνοδο τους παγκόσμιους ρυθμούς ανάπτυξης. Αυτό είναι ένα από τα συγκριτικά πλεονεκτήματα των αναπτυσσομένων χωρών. Στις χώρες που “εξάγουν” εργατικό δυναμικό, το εισόδημα που “εισάγουν” από αυτό αντιστοιχεί περίπου στο 42% των εισρεόμενων ΑΞΕ ενώ αν προσθέσουμε και μια σειρά από έμμεσα οφέλη, όπως την μεταφορά τεχνογνωσίας, την καλύτερη εξειδίκευση και την εισαγωγή νέων καινοτομιών, τα συνολικά δυνητικά οφέλη από την απελευθέρωση στην μετακίνηση φυσικών προσώπων είναι σημαντικά μεγαλύτερα για τον αναπτυσσόμενο κόσμο.

- **Θέσπιση κανόνων** – Τα μέλη έχουν εξουσιοδοτήσει την GATS να διαπραγματευτεί κανόνες για Έκτακτες Ρήτρες Διασφάλισης (ΕΡΔ), επιδοτήσεις, προμήθειες δημοσίων έργων και εγχώριους κανονισμούς. Αυτές οι συζητήσεις που διεξάγονται σε δύο ειδικά σώματα το ΠΟΕ συγκέντρωσαν σχετικά μεγαλύτερη προσοχή και έχουν σημειώσει πρόοδο μετά την αποτυχία της υπουργικής συνδιάσκεψη του Κανκούν. Κάποιες εποικοδομητικές συζητήσεις έχουν διεξαχθεί, κυρίως σε θέματα διαφάνειας των κανόνων στα εσωτερικά νομοθετικά καθεστώτα των μελών, σημείο όπου διαφαίνεται η δυνατότητα επίτευξης σημαντικής πρόοδου και που μπορεί να καταλήξουν σε κάποιο ικανοποιητικό αποτέλεσμα μέχρι το τέλος του Γύρου, ενώ μεγάλη διάσταση απόψεων παρατηρείται μεταξύ των μελών σε σχέση με την μορφή, τη χρησιμότητα αλλά και την δυνατότητα καθιέρωσης μιας ΕΡΔ για τις υπηρεσίες. Παράλληλα, αξιόλογος διαπραγματευτικός χρόνος έχει αφιερωθεί και στα υπόλοιπα θέματα, που όμως δεν έχει μέχρι στιγμής αποδειχθεί αρκετός για να γεφυρώσει τις διαφορές των κρατών μελών στις διάφορες νομοθετικές περιοχές, μολονότι πολλά από τα μέλη αποδίδουν μεγάλη σημασία σε ένα ισορροπημένο αποτέλεσμα μεταξύ των διαπραγματεύσεων για πρόσβαση στη αγορά και την θέσπιση κανόνων.

Οι θέσεις των κύριων πρωταγωνιστών

- **ΕΕ**

Ο τομέας των υπηρεσιών στην ΕΕ αποτελεί το 70-80% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της-όσο και στις υπόλοιπες αναπτυγμένες οικονομίες-και αντιπροσωπεύει το 25% του διεθνούς εμπορίου υπηρεσιών. Με δεδομένη την κατάσταση στις διαπραγματεύσεις για την γεωργία, η ΕΕ που διαβλέπει τα μεγαλύτερα οφέλη να προέρχονται στον Γύρο αυτόν από την απελευθέρωση του εμπορίου υπηρεσιών, επιχειρεί να συνδέσει την πρόοδο στον τομέα αυτό με την πρόοδο στο αγροτικό, κάτι που όμως αποτελεί προϋπόθεση για τις αναπτυσσόμενες χώρες για επιτυχείς διαπραγματεύσεις σε άλλους τομείς. Για την ΕΕ, συνεπώς, το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων θα πρέπει να βελτιώνει το καθεστώς πρόσβασης για τους ευρωπαίους εξαγωγείς υπηρεσιών σε ξένες αγορές καθώς και να διασφαλίζει ένα πιο διαφανές και προβλέψιμο κανονιστικό περιβάλλον για τις υπηρεσίες. Τα κυριότερα αιτήματα της ΕΕ περιστρέφονται γύρω από τομείς, όπως χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, τουρισμός, κατασκευές και περιβαλλοντικές υπηρεσίες, ενώ πρεσβεύει ότι για να επιτευχθεί συμφωνία θα πρέπει να προσδιοριστούν στόχοι που θα συντελέσουν στη δημιουργία νέων ή σημαντικά βελτιωμένων συνθηκών πρόσβασης στις αγορές. Οι τομείς αυτοί θα πρέπει να πλαισιωθούν και από άλλους νευραλγικούς τομείς στους οποίους θα πρέπει να υπάρξουν ποιοτικές προσφορές από τα μέλη, όπως στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, στην πληροφορική και σχετικές υπηρεσίες, στις υπηρεσίες διανομής, των μεταφορών καθώς και σε κάποιες υποκατηγορίες επαγγελματικών ή επιχειρηματικών υπηρεσιών. Παράλληλα, την επιτυχία του Γύρου θα την καθορίσει

και η συμμετοχή των χωρών μελών σε αυτές τις διαπραγματεύσεις, που κατά την ΕΕ δεν θα πρέπει να προαπαιτείται για τις Λιγότερο Αναπτυγμένες Χώρες (ΛΑΧ), αλλά θα είναι απολύτως αναγκαία για τις αναπτυσσόμενες και κυρίως τις αναπτυγμένες χώρες. Τα αποτελέσματα αυτών των διαπραγματεύσεων θα πρέπει κατά την Ένωση να καταλήξουν στην υποβολή νέων βελτιωμένων προσφορών μέχρι μιας ημερομηνίας μέσα στο 2006 που θα προσδιοριστεί στο Χονγκ Κονγκ.

Αυτές οι προσφορές θα πρέπει κατά την ΕΕ να πληρούν ταυτόχρονα και κάποιες ποσοτικές και ποιοτικές προδιαγραφές. Καθώς η πρόοδος των διαπραγματεύσεων κρίνεται από τα αποτελέσματά της ως μη ικανοποιητική από πολλές αναπτυγμένες χώρες, αναζητούνται νέοι μέθοδοι διαπραγματεύσεων συμπληρωματικοί ως προς την κύρια μέθοδο των αιτημάτων και προσφορών, που να επιταχύνουν την διαδικασία. Στις προσπάθειες αυτές συγκαταλέγεται και η πρόταση της ΕΕ που απαιτεί ένα ελάχιστο επίπεδο δεσμεύσεων από τα κράτη μέλη σε νευραλγικούς τομείς υπηρεσιών. Συγκεκριμένα η πρόταση εισάγει έναν ποσοτικό στόχο, κατά τον οποίο οι προσφορές θα πρέπει να καλύπτουν μια πλειοψηφία από τις 163 κατηγορίες και υποκατηγορίες υπηρεσιών που αναγνωρίζονται στην GATS -139 κατηγορίες για τις αναπτυγμένες, περίπου 93 για τις αναπτυσσόμενες, αλλά καμία για τις ΛΑΧ. Παράλληλα προτείνεται και η εισαγωγή κάποιων ποιοτικών κριτηρίων που πρέπει να πληρούν οι δεσμεύσεις των κρατών μελών, που όμως δεν προσδιορίζονται επακριβώς στην πρόταση της ΕΕ. Η πρόταση αυτή έχει βρει υποστηρικτές αλλά και έχει αποσπάσει οξείες κριτικές από τις αναπτυσσόμενες χώρες, που καταγγέλλουν ότι αυτή αντιβαίνει τη Συμφωνία της GATS και τις από αυτήν εμπορευόμενες διαπραγματευτικές πρακτικές και κατευθύνσεις. Η επιμονή της ΕΕ να επαναφέρει διαρκώς-επίσημα και ανεπίσημα- το θέμα και η έντονη αντίθεση των αναπτυσσόμενων χωρών σε τέτοιου είδους μεθοδεύσεις, αναμένεται να αναδείξουν το ζήτημα σε πεδίο έντονης αντιπαράθεσης στο Χονγκ Κονγκ, αν και επισήμως η πρόταση έχει εξαιρεθεί από την ατζέντα των θεμάτων που θα συζητηθούν.

▪ *ΗΠΑ*

Για τις ΗΠΑ η πρόοδος των διαπραγματεύσεων στον τομέα των υπηρεσιών, είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Ο τομέας των υπηρεσιών στις ΗΠΑ αντιπροσωπεύει το 76% του ΑΕΠ, απασχολεί περίπου 8 στους 10 εργαζόμενους ενώ το μερίδιο των ΗΠΑ στην παγκόσμια αγορά υπηρεσιών πλησιάζει το 17%, ποσοστό που προσδοκούν πως θα αυξηθεί σημαντικά με την περαιτέρω απελευθέρωση του παγκόσμιου εμπορίου υπηρεσιών. Οι υπηρεσίες συνιστούν έναν από τους μεγαλύτερους εξαγωγικούς κλάδους των ΗΠΑ, καθώς οι εξαγωγές υπηρεσιών αντιπροσωπεύουν περίπου το 30% των συνολικών αμερικανικών εξαγωγών και οι ΗΠΑ απολαμβάνουν ένα σημαντικό πλεόνασμα στο εμπορικό τους ισοζύγιο της τάξης των 48δισ\$ για το 2004, ενώ πολλαπλάσια είναι τα έσοδα και τα οφέλη από την σημαντική εμπορική παρουσία των ΗΠΑ σε χώρες του εξωτερικού. Ακριβώς επειδή οι ΗΠΑ έχουν συμφέρον να διατηρήσουν και να ενισχύσουν την εμπορική τους παρουσία στο εξωτερικό, επιδιώκουν να βελτιώσουν την πρόσβαση στην αγορά και να εξασφαλίσουν εθνική μεταχείριση για τις επιχειρήσεις τους σε σχέση κυρίως με τον τρίτο Τρόπο παράδοσης (εμπορική παρουσία). Αυτό δεν υποβαθμίζει σε καμία περίπτωση την σοβαρή προσπάθεια των ΗΠΑ να πετύχουν την απελευθέρωση και στους άλλους Τρόπους παράδοσης, αν και για τον Τρόπο 4 πολλές αναπτυσσόμενες χώρες θα είχαν να προβάλλουν ως προς αυτό σοβαρές αντιρρήσεις.

Οι ΗΠΑ έχουν αναλάβει δεσμεύσεις σε τομείς όπως χρηματοπιστωτικές, οπτικοακουστικές υπηρεσίες, τηλεπικοινωνίες, πληροφορική και σχετικές υπηρεσίες, υπηρεσίες παροχής ενέργειας, διανομής και γρήγορης παράδοσης, προσδοκώντας

αντίστοιχα ανταλλάγματα ιδιαίτερα σε μείζονος για την ίδια σημασίας τομείς, όπως τις επικοινωνίες, τις μεταφορές και τις χρηματοπιστωτικές (τραπεζικές και ασφαλιστικές) υπηρεσίες. Τέτοιες προσδοκίες δεν βρήκαν ανταπόκριση, κυρίως από πλευράς των αναπτυσσόμενων χωρών καθώς οι όποιες δεσμεύσεις-όπου έγιναν-στερούνταν της επιθυμητής ποιότητας. Η κατάσταση αυτή οδήγησε στην υιοθέτηση και από τις ΗΠΑ συμπληρωματικών προσεγγίσεων ως προς τη μέθοδο διαπραγμάτευσης βασισμένες στην ιδέα παράλληλων πολυμερών προσπαθειών απελευθέρωσης από τα μέλη σε συγκεκριμένους σημαντικούς για τα ίδια τομείς και τρόπους παράδοσης, που σε μεγάλο βαθμό περιέχονται στην ατζέντα των συζητήσεων στο Χόνγκ Κόνγκ. Για την σύνοδο κορυφής εκεί, οι ΗΠΑ επιδιώκουν τη στήριξη από άλλα κράτη μέλη, ώστε από αυτήν να προκύψει μια ισχυρή δήλωση ότι σκοπός των διαπραγματεύσεων στις υπηρεσίες πρέπει να είναι η δημιουργία νέων εμπορικών ευκαιριών. Θα επιθυμούσαν επίσης η Υπουργική Διακήρυξη του Χονγκ Κονγκ να συμπεριλάβει την ανάγκη διασφάλισης της διαφάνειας στην εσωτερική νομοθεσία των μελών και να συνιστά κάποια πρόοδο όσον αφορά την καθιέρωση μιας έκτακτης ρήτρας διασφάλισης και κάποιες πλευρές της εσωτερικής νομοθεσίας των μελών. Τέλος θα πρέπει κάνει αναφορά στις αναπτυσσόμενες και λιγότερο αναπτυγμένες χώρες καθώς και στον τρόπο με τον οποίο αυτές θα μπορούσαν να ωφεληθούν από το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών.

- *Ινδία*

Ο τομέας των υπηρεσιών στην Ινδία παρουσιάζει συνεχή ανάπτυξη και σήμερα αντιπροσωπεύει περίπου το 60% του ΑΕΠ. Στην εκρηκτική αύξηση του τομέα των υπηρεσιών συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό η ταχύτερη ανάπτυξη των υπηρεσιών που σχετίζονται με την τεχνολογία της πληροφορίας και η ανάληψη παροχής τέτοιων υπηρεσιών για λογαριασμό τρίτων εταιριών, αν και η ανάπτυξη σε άλλους τομείς υπηρεσιών, όπως οι τηλεπικοινωνίες και ο χρηματοπιστωτικός τομέας, είναι επίσης σημαντική. Τέτοια αύξηση δεν θα μπορούσε να παρατηρηθεί χωρίς την δραστικότερη συμμετοχή της Ινδίας στο διεθνές εμπόριο υπηρεσιών, που της επέτρεψε να αναγνωρίσει το συγκριτικό της πλεονέκτημα και να εξειδικευτεί στον τομέα αυτόν και κυρίως στην παροχή λογισμικού όπου η αξία των εξαγωγών αυξήθηκε ραγδαία από 225εκ\$ το 1992 σε 7δισ\$ το 2002 με αποτέλεσμα σήμερα η Ινδία να έχει αναδειχτεί σε έναν από τους σημαντικότερους προμηθευτές λογισμικού στις αγορές των αναπτυγμένων χωρών.

Οι κυριότεροι τρόποι παράδοσης του λογισμικού είναι μέσω του Τρόπου 1 και του Τρόπου 4 και καθώς προβλέπεται ότι η Ινδία θα πάρει στο κοντινό μέλλον ένα μεγάλο μέρος των off-shore χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και θα αυξήσει περαιτέρω τις εξαγωγές υπηρεσιών σχετιζόμενων με την τεχνολογία της πληροφορίας, η Ινδία έχει ζωτικό συμφέρον να επιδιώξει την πολυμερή απελευθέρωση στους Τρόπους 1 και 4 στους οποίους έχει και συγκριτικό πλεονέκτημα. Έτσι η Ινδία επιχειρεί αφενός να αποσυνδέσει τις διεκδικήσεις της σε αυτούς τους τρόπους προμήθειας από την κατάσταση στον Τρόπο 3, όπου δέχεται έντονη κριτική από τις αναπτυγμένες χώρες για τους περιορισμούς στην πρόσβαση στην αγορά και την εθνική μεταχείριση που συνοδεύουν τις προσφορές της, ενώ αφετέρου έχει αναγάγει την απελευθέρωση στον Τρόπο 4 από τις αναπτυγμένες χώρες σε βασικό συστατικό της συνολικής διαπραγματευτικής της στρατηγικής, συνδέοντάς την με την πρόοδο στις διαπραγματεύσεις για την γεωργία και τα βιομηχανικά προϊόντα. Κύρια επιδίωξη λοιπόν της Ινδίας είναι να αποσπάσει βελτιωμένες προσφορές από τις αναπτυγμένες χώρες σε σχέση με την προσωρινή είσοδο στην αγορά τους εξειδικευμένων εργαζομένων και επαγγελματιών από το αξιόλογο απόθεμα ανθρώπινου κεφαλαίου

που διαθέτει και να αναγνωριστούν τα επαγγελματικά τους προσόντα στο μέτρο που η εσωτερική νομοθεσία των κρατών μελών θα πρέπει να διασφαλίζει ότι τεχνικά στάνταρ και διαδικασίες αδειοδότησης δεν αποτελούν μη αναγκαία εμπόδια στο εμπόριο υπηρεσιών. Η Ινδία ηγείται των προσπαθειών των αναπτυσσόμενων χωρών για απελευθέρωση στον Τρόπο 4.

▪ *Άλλοι δρώντες*

Για μια συνολική εκτίμηση της πορείας των διαπραγματεύσεων, θα πρέπει τέλος να προσθέσουμε τις προσπάθειες χωρών όπως η Βραζιλία και οι χώρες του ASEAN που είναι αντιπροσωπευτικές των διεκδικήσεων του αναπτυσσόμενου κόσμου. Η Βραζιλία που πρωτοστάτησε στις προσπάθειες των G20 για την διαπραγμάτευση δικαιότερων κανόνων στο διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων αλλά και στο Κανκούν στις διαπραγματεύσεις για τις επενδύσεις, προσπάθησε να συντονίσει μια συλλογική θέση των αναπτυσσόμενων χωρών στις διαπραγματεύσεις για τις υπηρεσίες. Ξεκινώντας από το κοινό αίτημα των αναπτυσσόμενων χωρών για απελευθέρωση του Τρόπου 4 η Βραζιλία κατηγόρησε τις αναπτυγμένες χώρες για την απροθυμία τους να προβούν σε παραχωρήσεις σε αυτόν τον τρόπο παράδοσης και μίλησε για κρίση ηγεσίας σχολιάζοντας την ανικανότητά τους να ωθήσουν τις διαπραγματεύσεις σε υψηλότερα επίπεδα απελευθέρωσης. Η Βραζιλία απέδωσε την υστέρηση που παρατηρείται στις διαπραγματεύσεις για τις υπηρεσίες σε σχέση με τη γεωργία στην απροθυμία των αναπτυγμένων χωρών να ανοίξουν τον γεωργικό τους τομέα στον διεθνή ανταγωνισμό και τόνισε πως αυτό που χρειάζεται είναι μια υπέρβαση από πλευράς τους και όχι εναλλακτικές-συμπληρωματικές προσεγγίσεις στη διαδικασία διαπραγμάτευσης. Η Βραζιλία ήταν αυτή που πρωτοστάτησε ώστε το θέμα των αριθμητικών –ποσοτικών και ποιοτικών-κριτηρίων, να μη συμπεριληφθεί τελικά στο προσχέδιο του υπουργικού κειμένου. Τέλος οι χώρες του ASEAN τόνισαν την ανάγκη για την θεσμοθέτηση έκτακτων μηχανισμών διασφάλισης που θα μπορούσαν να βοηθήσουν συμπληρωματικά στην επιτάχυνση των διαπραγματεύσεων καθώς θα ενθάρρυνε τις χώρες μέλη να συμμετέχουν πιο ενεργά στη διαδικασία νιώθοντας πιο ασφαλείς υπό τις προβλέψεις ενός τέτοιου μηχανισμού. Ωστόσο, αν και τα πολιτικά μηνύματα αυτής της πρότασης βρήκαν σύμφωνες τις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες, δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν στη συγκεκριμένη μορφή που θα μπορούσαν να έχουν τέτοιοι μηχανισμοί, ενώ οι αναπτυγμένες χώρες εξέφρασαν αμφιβολίες κατά πόσο τέτοιοι μηχανισμοί στον τομέα των υπηρεσιών είναι εφικτοί ή και επιθυμητοί.

Οι αρχές, οι στόχοι, οι προσεγγίσεις όπως και τα χρονικά περιθώρια που ορίζονται στο τελικό κείμενο της Υπουργικής Διακήρυξης του Χόνγκ Κόνγκ για τις υπηρεσίες, υπήρξαν αποτέλεσμα δύσκολων συμβιβασμών από τα μέλη ανάμεσα σε διαφορετικές επιδιώξεις στον τομέα των υπηρεσιών καθώς και ανάμεσα σε διαφορετικές διαπραγματευτικές περιοχές, όπως τα αγροτικά και μη αγροτικά προϊόντα. Το τέλος των διαπραγματεύσεων που κατέληξαν στην υπογραφή της Διακήρυξης, βρήκε όλα σχεδόν τα μέλη φαινομενικά προβληματισμένα για τα αποτελέσματα, ιδιαίτερα τις αναπτυσσόμενες χώρες που φαίνεται πως τελικά προβήκανε και τους πιο επώδυνους συμβιβασμούς. Όμως, φαίνεται ότι το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων στο Χόνγκ Κόνγκ ήταν κατώτερο των προσδοκιών και για την ΕΕ, εξ αιτίας της απροθυμίας των

αναπτυσσομένων χωρών να αποδεχθούν τις προτάσεις της ΕΕ και των ΗΠΑ για εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων διαπραγμάτευσης. Η σύγκλιση που επιτεύχθηκε στο Χόνγκ Κόνγκ θέτει συνεπώς μόνο τα θεμέλια πάνω στα οποία θα στηριχτούν οι μελλοντικές διαπραγματεύσεις. Περιληπτικά περιλαμβάνει μια δέσμευση για εντατικοποίηση των διαπραγματεύσεων πρόσβασης στην αγορά που θα οδηγήσουν σε προοδευτικά υψηλότερα επίπεδα απελευθέρωσης για όλους τους τομείς και τους τρόπους παροχής υπηρεσιών. Επιβεβαιώνεται παράλληλα το κυριαρχικό δικαίωμα των κρατών να νομοθετούν, δίδεται έμφαση στην ευελιξία που η GATS προσφέρει στα αναπτυσσόμενα μέλη και κάνει αναφορά στις ΛΑΧ και την ανάγκη αυτές να ωφεληθούν περισσότερο από το διεθνές εμπόριο υπηρεσιών. Το κύριο σώμα της Διακήρυξης που αφορά τις υπηρεσίες καταλήγει ορίζοντας πως οι αρχές μαζί με τους στόχους, τις προσεγγίσεις και τα χρονικά περιθώρια που διευκρινίζονται στο Παράρτημα Γ, θα καθοδηγήσουν τα μέλη στη διεύρυνση και βελτίωση της ποιότητας των δεσμεύσεών τους πάνω σε τομείς και τρόπους παροχής υπηρεσιών. Το Παράρτημα Γ περιλαμβάνει στόχους που αφορούν τις δεσμεύσεις των μελών για πρόσβαση στην αγορά, προσεγγίσεις για την επίτευξη αυτών των στόχων και τη διεύρυνση των διαπραγματεύσεων και καθορίζει τα χρονικά περιθώρια των διαπραγματεύσεων. Οι αντιδικίες των μελών για το Παράρτημα Γ ξεκίνησαν πριν ακόμα αυτό υιοθετηθεί. Οι αναπτυσσόμενες χώρες όπως και πολλοί Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί, καταγγέλλουν πως οι αντιδημοκρατικές διαδικασίες που οδήγησαν στην ενσωμάτωση του στο κείμενο της Διακήρυξης, εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των αναπτυγμένων χωρών και σκόπιμα αγνόησαν την αντίθεση των αναπτυσσόμενων χωρών με πολλά σημεία του Παραρτήματος, καθώς και προτάσεις για κάποιες ουσιαστικές τροποποιήσεις όπως εκείνη των χωρών της G-90. Τελικά, μετά από πιέσεις και προκειμένου να επιτευχθεί κάποια συμφωνία, οι αναπτυσσόμενες χώρες συμφώνησαν στην ενσωμάτωση του με κάποιες επιμέρους τροποποιήσεις, αν και ζωηρές διατηρούνται οι ανησυχίες τους επειδή στο Παράρτημα Γ δεν ορίζεται καθαρά πως αυτό δεν είναι το συμφωνημένο αποτέλεσμα κάποιας διαπραγμάτευσης, αλλά σχεδιάστηκε από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου για το Εμπόριο Υπηρεσιών.

Στο περιεχόμενο τώρα της συμφωνίας, τις περισσότερες συζητήσεις έχει προκαλέσει η παράγραφος 7 του Παραρτήματος Γ που απηχώντας σε μεγάλο βαθμό τις επιδιώξεις των αναπτυγμένων χωρών και κυρίως των ΗΠΑ και της ΕΕ. Η παράγραφος αυτή ορίζει πως η κύρια μέθοδος διαπραγμάτευσης των διμερών αιτημάτων και προσφορών θα πρέπει επίσης να επιδιώκεται και σε πολυμερή βάση. Οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις διεξάγονται μεταξύ χωρών που συμφωνούν σ' ένα φιλόδοξο πλαίσιο κανόνων για την απελευθέρωση κάποιου τομέα ή τρόπου παροχής υπηρεσιών, και οι οποίες μπορούν στη συνέχεια να διαπραγματεύονται συλλογικά αιτήματα πάνω σ' αυτούς τους τομείς και τρόπους παροχής προς άλλα μέλη ή ομάδες μελών. Έτσι για παράδειγμα, εάν μια ομάδα χωρών ζητήσει από ένα μέλος να λάβει μέρος σε πολυμερείς διαπραγματεύσεις για κάποιο τομέα υπηρεσιών, αυτό θα πρέπει –αλλά δεν είναι υποχρεωμένο- να λάβει υπόψη του το αίτημα αυτό. Οι αναπτυσσόμενες χώρες δυσκολεύτηκαν να κάνουν αποδεκτή αυτή τη συμπληρωματική μέθοδο διαπραγμάτευσης καθώς θεωρούσαν ότι αυτή, αν και προβλέπεται από τη Συμφωνία GATS, κάνει τις διαπραγματεύσεις περισσότερο άνισες, υπονομεύει την ευελιξία που παρέχει η GATS στα αναπτυσσόμενα μέλη να επιλέξουν αυτόνομα τους τομείς και τον βαθμό στον οποίο θα τους απελευθερώσουν και αποσκοπεί να αντικαταστήσει την κύρια διαπραγματευτική μέθοδο των αιτημάτων και προσφορών, κάτι που προφανώς αντιβαίνει τις συμφωνημένες διαπραγματευτικές πρακτικές και κατευθύνσεις. Τελικά, μετά την παραίτηση των μεγαλύτερων αναπτυσσόμενων χωρών –της Βραζιλίας, της

Κίνας και κυρίως της Ινδίας που στο μεταξύ πήραν από τις αναπτυγμένες χώρες τα ανταλλάγματα που επιζητούσαν και κυρίως εξασφάλισαν καλύτερες προοπτικές πρόσβασης για τους επαγγελματίες τους και άλλες κατηγορίες φυσικών προσώπων σε ξένες αγορές υπηρεσιών σε σχέση με τον Τρόπο 4- οι υπόλοιπες αναπτυσσόμενες χώρες συμφώνησαν στην συμπερίληψη αυτής της παραγράφου στο Παράρτημα Γ της Διακήρυξης. Δεν είναι άσχετοι με την παράγραφο αυτή οι στόχοι που θέτει το Παράρτημα και καλούν για τη βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης στην αγορά και μεγαλύτερη ευελιξία στους επιτρεπτούς τύπους νομικής προσωπικότητας των εταιριών από τα μέλη σε σχέση με τον Τρόπο 3, καθώς και το “κλειδίωμα” των επιπέδων απελευθέρωσης στους Τρόπους 1 και 2, αφού οι αναπτυσσόμενες χώρες βλέπουν σ’ αυτές τις προβλέψεις την έμμεση εισαγωγή ποιοτικών κριτηρίων βάση των οποίων θα μπορούν να αξιολογούνται οι δεσμεύσεις τους, υπονομεύοντας περισσότερο τη δυνατότητα που τις παρέχει η GATS να επιλέγουν το επίπεδο στο οποίο θα δεσμευτούν σύμφωνα με τις εθνικές πολιτικές και προτεραιότητές τους. Τέλος προβληματισμό προκαλούν σε πολλά μέλη και οι περιορισμένες προθεσμίες για την αποπεράτωση του νέου κύκλου διαπραγματεύσεων και που ορίζονται ως η 28 Φεβρουαρίου για την υποβολή πολυμερών αιτημάτων, η 31 Ιουλίου για την υποβολή νέων προσφορών και η 31 Οκτωβρίου για την υποβολή του σχεδίου των τελικών προσφορών με τη μορφή δεσμεύσεων.

5. Προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας

Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας είναι, με μια ευρεία έννοια, τα δικαιώματα που δίνονται σε πρόσωπα πάνω στα προϊόντα της διάνοιάς τους. Συνήθως τα δικαιώματα αυτά δίνουν στον δημιουργό το αποκλειστικό δικαίωμα χρήσης της δημιουργίας του, για κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας διακρίνονται σε δύο γενικές κατηγορίες:

- Βιομηχανική ιδιοκτησία και άλλα σχετικά δικαιώματα : Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας (πατέντες), τα βιομηχανικά σχέδια και τα εμπορικά απόρρητα, που η προστασία τους είναι απαραίτητη για την παροχή κατάλληλων κινήτρων και μέσων για την ανάληψη ερευνών και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και καινοτομιών. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται, επίσης, τα εμπορικά σήματα καθώς και οι ενδείξεις γεωγραφικής προέλευσης, που περιέχουν πληροφορίες για προϊόντα και υπηρεσίες και συνεπώς η αποτελεσματική τους προστασία διασφαλίζει στην αγορά συνθήκες δίκαιου ανταγωνισμού μειώνοντας το κόστος και τις ασυμμετρίες πληροφόρησης για τους καταναλωτές.
- Πνευματική ιδιοκτησία και σχετικά δικαιώματα : Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα δικαιώματα πάνω σε λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα (όπως πχ. βιβλία και άλλα συγγράμματα, μουσικές συνθέσεις και πίνακες ζωγραφικής), καθώς και άλλα σχετικά δικαιώματα, όπως τα δικαιώματα των εκτελεστών (πχ. τραγουδιστών, ηθοποιών), των μουσικών παραγωγών και των οργανισμών αναμετάδοσης. Ο κύριος κοινωνικός σκοπός της προστασίας των πνευματικών και σχετικών δικαιωμάτων είναι η ενθάρρυνση και η ανταμοιβή της δημιουργικής εργασίας και έκφρασης.

Η Συμφωνία TRIPS

Η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας πρέπει να γίνεται με τρόπο που να αντανακλά μια ισορροπία ανάμεσα στην ανάγκη ανταμοιβής των κατόχων των

δικαιωμάτων για την προσπάθεια και τη δημιουργικότητά τους, χωρίς παράλληλα να στερεί από το κοινωνικό σύνολο την πρόσβαση σε βασικά αγαθά (όπως φάρμακα) και τη χρήση νέας γνώσης και πληροφοριών. Συνεπάγεται, επίσης, έναν συμβιβασμό ανάμεσα στα μακροχρόνια οφέλη από την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και τις βραχυχρόνιες ζημίες που ενδεχομένως αυτή επιφέρει. πριν τον Γύρο της Ουρουγουάης και παρά την προστασία τέτοιων δικαιωμάτων από οργανισμούς, όπως ο WIPO (Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας) και τις συμβάσεις του, η έκταση της προστασίας των δικαιωμάτων διέφερε σημαντικά ανάμεσα στα κράτη γεγονός που γίνονταν ολοένα και συχνότερα αιτία εντονότερων εντάσεων στις διεθνείς οικονομικές σχέσεις. Έτσι, προς το τέλος του Γύρου και στο πλαίσιο εγγυήσεων και ανταλλαγμάτων από τις κυριότερες αναπτυγμένες χώρες, υπογράφηκε από τα μέλη του ΠΟΕ η Συμφωνία TRIPS (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) που έκτοτε αποτελεί έναν από τους τρεις πυλώνες του ΠΟΕ (το εμπόριο υπηρεσιών και προϊόντων αποτελούν τους άλλους δύο). Η Συμφωνία βασισμένη σε κάποιες ήδη υπάρχουσες υποχρεώσεις απορρέουσες από διεθνείς συμβάσεις στα πλαίσια του WIPO, και σε κάποιες βασικές αρχές του ΠΟΕ, όπως της εθνικής μεταχείρισης, του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους, της διαφάνειας και της ισόρροπης προστασίας, χρησιμοποιεί τους μηχανισμούς που παρέχονται από τον ΠΟΕ (όπως για την επίλυση διαφορών) με σκοπό να περιορίσει τις διαφορές στην εθνική νομοθεσία των μελών για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και να καθιερώσει κάποια ελάχιστα επίπεδα προστασίας που κάθε κυβέρνηση θα πρέπει να παρέχει στην πνευματική ιδιοκτησία άλλων μελών. Λόγω των αναδιανεμητικών της αποτελεσμάτων, της ανάγκης διασφάλισης ευρύτερων αγαθών και της ύπαρξης μεγάλων οικονομικών και νομικών διαφορών ανάμεσα στα μέλη, η Συμφωνία προβλέπει πλήθος εξαιρέσεων για τη μείωση του βραχυχρόνιου κόστους από την εφαρμογή της, διασφαλίζει κάποια βασικά αγαθά όπως η βιοποικιλότητα και η δημόσια υγεία, αφήνει στα μέλη την ευελιξία να επιλέξουν το νομικό μονοπάτι εφαρμογής της και προβλέπει διαφορετικές μεταβατικές περιόδους για την εφαρμογή της από τα μέλη, ανάλογα με το στάδιο οικονομικής τους ανάπτυξης.

Οι θέσεις των χωρών

▪ *ΕΕ*

Αιχμή της ευρωπαϊκής διαπραγματευτικής στρατηγικής στον χώρο των TRIPS, αποτελούν οι διεκδικήσεις της στις ενδείξεις γεωγραφικής προέλευσης. Οι ενδείξεις γεωγραφικής προέλευσης επιτρέπουν στους καταναλωτές να αναγνωρίζουν κάποια ειδικά χαρακτηριστικά ενός προϊόντος από τη γεωγραφική τοποθεσία στην οποία παράγονται και πολλές φορές οφείλουν την ονομασία τους, “όταν η ποιότητα, η φήμη ή άλλα χαρακτηριστικά του εμπορεύματος συνδέονται ουσιαστικά με τη γεωγραφική του προέλευση” (πχ. το τυρί “Roquefort”). Η προστασία τους απαγορεύει τη χρήση της ίδιας ονομασίας για προϊόντα που παράγονται σε τοποθεσία άλλη από εκείνη της προέλευσης και σκοπό έχει να αποτρέψει των άνισο ανταγωνισμό με τη σωστή πληροφόρηση των καταναλωτών. Προς το παρόν η συμφωνία TRIPS αναγνωρίζει ένα ειδικό καθεστώς προστασίας για τις ενδείξεις γεωγραφικής προέλευσης στα κρασιά και τα ποτά. Η ΕΕ αξιώνει την επέκταση αυτού του υψηλότερου επιπέδου προστασίας και σε άλλα, αγροτικά κυρίως προϊόντα. Η Ένωση έχει επισήμως συνδέσει το ζήτημα αυτό με την πρόοδο στις αγροτικές διαπραγματεύσεις καθώς εντοπίζει το συγκριτικό της πλεονέκτημα στα αγροτικά προϊόντα όχι τόσο στο κόστος και στην ποσότητα στην οποία μπορεί να τα παράγει, όσο στην ιστορικά ειδική θέση και την καλή φήμη που συνοδεύουν την ποιότητά τους. Προσβλέπει, λοιπόν, στη βελτίωση της προστασίας για

τα εμπορεύματα με ενδείξεις γεωγραφικής προέλευσης και αυξημένης προστιθέμενης αξία για τα ευρωπαϊκά αγροτικά προϊόντα. Παράλληλα, επιδιώκει την προστασία με ενδείξεις γεωγραφικής προέλευσης για μια σειρά προϊόντα που η ονομασία τους μέχρι στιγμής δεν προστατεύεται από τη Συμφωνία και επιθυμεί την εντατικοποίηση των διαπραγματεύσεων για ένα πολυμερές σύστημα γνωστοποίησης και καταχώρισης των ενδείξεων γεωγραφικής προέλευσης στα κρασιά και τα ποτά, που τα αποτελέσματά τους να είναι δεσμευτικά για όλα τα μέλη του Οργανισμού και όχι μόνο για τα συμμετέχοντα στο σύστημα, όπως πρεσβεύουν οι ΗΠΑ. Οι τελευταίες έχουν ανοιχτά εκφράσει την αντίθεσή στις επιδιώξεις της ΕΕ για τις ενδείξεις γεωγραφικής προέλευσης, οι οποίες έχουν προκαλέσει ανάμεικτες αντιδράσεις ανάμεσα στις λιγότερο αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Η καθολική αντίθεση των τελευταίων σε προτάσεις της ΕΕ που αποσκοπούν στην αποτελεσματικότερη προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας μέσω συμπληρωματικών μεθόδων και κριτηρίων, συνετέλεσε ώστε, παρά τη σύμφωνη γνώμη των ΗΠΑ, να μην έρθει το θέμα προς συζήτηση στο Χόνγκ Κόνγκ.

▪ *ΗΠΑ*

Οι ΗΠΑ επιδιώκουν ενεργά τη δημιουργία ενός βελτιωμένου διεθνούς περιβάλλοντος ασφαλείας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, τέτοιου που να εξυπηρετεί τα συμφέροντά της ως κορυφαίας χώρας στην εισαγωγή νέων τεχνολογιών και καινοτομιών, με μερικές από τις πιο αναγνωρισμένες και προσοδοφόρες επωνυμίες παγκοσμίως. Οι ΗΠΑ πρωτοστάτησαν στις συνομιλίες που κατέληξαν στην συμφωνία για τα TRIPS. Όμως, παρά τις αρχικές εγγυήσεις και προς απογοήτευση των αναπτυσσόμενων χωρών, εξακολουθούν να προάγουν την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στα πλαίσια διμερών και περιφερειακών συμφωνιών καθώς και μονομερών πράξεων. Μέσα δε από πρόσθετους διμερείς και περιφερειακούς διαύλους οι ΗΠΑ ασκούν στα κράτη - ακόμα και σ' αυτά που δεν ανήκουν στον ΠΟΕ- πιέσεις για συμμόρφωση με την Συμφωνία TRIPS αλλά και για την επίτευξη επιπέδων προστασίας υψηλότερων από αυτά που συναντώνται στα TRIPS και σε τομείς ακόμα που αυτή δεν καλύπτει. Παράλληλα, προωθούν τα συμφέροντά τους κάνοντας χρήση των μηχανισμών που προσφέρει ο ΠΟΕ, όπως έγινε τελευταία για την Κίνα αξιώνοντας οι ΗΠΑ μεγαλύτερη διαφάνεια, αφού το ύψος της ζημίας για τις αμερικανικές βιομηχανίες από την εκτεταμένη πειρατεία στη χώρα αυτή εκτιμάται ότι ανέρχεται στα 2,5-3,8 δις\$. Οι ΗΠΑ έχουν ταχθεί υπέρ της λήξης του *moratorium* για τα παράπονα μη-παραβίασης που ισχύει για τα TRIPS. Παράπονα μη-παραβίασης είναι παράπονα τα οποία μπορούν να φέρουν τα μέλη στο Σώμα Επίλυσης Διαφορών του ΠΟΕ επειδή δεν αποκόμισαν κάποιο αναμενόμενο όφελος λόγω της δράσης μιας άλλης κυβέρνησης ή άλλου λόγου, ακόμα κι αν η δράση αυτή δεν παραβιάζει τη συμφωνία του ΠΟΕ. Αυτή η δυνατότητα παρέχεται στα Μέλη στην GATT και την GATS, αλλά δεν επιτρέπεται στη Συμφωνία TRIPS. Οι ΗΠΑ, όπως και άλλες χώρες, επιθυμούσαν τη λήξη του *moratorium* στο Χόνγκ Κόνγκ, επιθυμία που όμως δεν ενστερνίστηκε η πλειοψηφία των μελών. Οι ΗΠΑ έχουν πάρει ξεκάθαρες θέσεις σ' όλα τα θέματα και έχουν προσδιορίσει τα ζητήματα που είναι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την ίδια και που συνοψίζονται στην μείωση της πειρατείας και της πλαστογράφησης προϊόντων

▪ *Αναπτυσσόμενες χώρες*

Αίτημα πολλών αναπτυσσόμενων χωρών ήταν να υπάρξει έναρξη διαπραγματεύσεων στο Χόνγκ Κόνγκ πάνω στην πρότασή τους για μια τροποποίηση της συμφωνίας για τα TRIPS, ώστε αυτή να απαιτεί την αποκάλυψη της καταγωγής (πηγής και χώρας προέλευσης) των χρησιμοποιούμενων βιολογικών/γεννητικών υλικών στις αιτήσεις για διπλώματα ευρεσιτεχνίας καθώς και της παραδοσιακής γνώσης που χρησιμοποιείται στις εφευρέσεις. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στην περίπτωση χωρών, όπως η Ινδία και η Βραζιλία, που είναι πλούσιες σε βιοποικιλότητα και θεωρούν πως αυτή η τροποποίηση θα μπορούσε να τις προστατέψει αποτελεσματικά από την βιοπειρατία, να περιορίσει την κατάχρηση, να προστατέψει την βιοποικιλότητα και να εξασφαλίσει ότι όλοι οι παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία καινοτομιών ανταμείβονται επαρκώς, μέσα από μια πιο δίκαιη διανομή των κερδών από τη χρήση και την εμπορική εκμετάλλευση των γεννητικών πόρων και την ικανοποίηση μιας σειράς προϋποθέσεων για τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, όπως αυτές που προβλέπονται από τη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλία. Η εξέταση στο Χόνγκ Κόνγκ της σχέσης ανάμεσα στα TRIPS και τη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλία, κυρίως όσον αφορά τη δυνατότητα εκχώρησης διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας πάνω σε μορφές ζωής, της αποκάλυψης στις αιτήσεις ευρεσιτεχνίας, της προέλευσης των γεννητικών πόρων και της προστασίας της παραδοσιακής γνώσης, αποτελούσε και εξακολουθεί να αποτελεί κύριο αίτημα των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι χώρες αυτές θα ήταν διατεθειμένες, προκειμένου να δουν κάποια πρόοδο στο θέμα, να επανεξετάσουν ευμενώς την πρόταση της ΕΕ για επέκταση της προστασίας των ενδείξεων γεωγραφικής προέλευσης και σε προϊόντα πέρα από τα κρασιά και τα ποτά, καθώς αμφότερα τα ζητήματα εκκρεμούν από τον Γύρο της Ουρουγουάης. Η ΕΕ ωστόσο είναι αμφίβολο κατά πόσο θα ρίσκαρε να έρθει και σε αυτό το θέμα αντιμέτωπη με τις ΗΠΑ καθώς αυτές και άλλες αναπτυγμένες χώρες, όπως η Ιαπωνία, δεν συμμερίζονται το αίτημα αυτό των αναπτυσσόμενων χωρών.

- *Λιγότερο αναπτυγμένες χώρες (LAX)*

Οι LAX είδαν με ικανοποίηση το κύριο αίτημά τους, δηλαδή να γίνει μόνιμη μια τροποποίηση στην συμφωνία για τα TRIPS που να επιτρέπει στις χώρες να εισάγουν, όταν κάτι τέτοιο θεωρείται αναγκαίο, φθηνά υποκατάστατα φαρμάκων που υπό προϋποθέσεις μπορούν να παράγονται σε άλλες χώρες, να βρίσκει ανταπόκριση λίγο πριν τη Συνδιάσκεψη στο Χόνγκ Κόνγκ. Η τροποποίηση -η πρώτη από τη δημιουργία των TRIPS- θα γίνει επίσημα μέρος της Συμφωνίας μόλις την επικυρώσουν τα 2/3 των μελών, μέχρι την 1^η Δεκεμβρίου 2007. Αυτή, κάνει μόνιμη μια προσωρινή απαλλαγή από την γενική υποχρέωση η παραγωγή τέτοιων φαρμάκων να γίνεται κυρίως για εσωτερική χρήση, η οποία συμφωνήθηκε τον Αύγουστο του 2003 και διευκόλυνε έκτοτε την εισαγωγή γενικών παραλλαγών φαρμάκων που προστατεύονται με διπλώματα ευρεσιτεχνίας στις φτωχές χώρες που είναι εκτεθειμένες σε κινδύνους για τη δημόσια υγεία και δεν έχουν τη δυνατότητα να παράγουν τέτοια φάρμακα για τις ίδιες. Το θέμα αποτελούσε πρώτη προτεραιότητα για τις Αφρικανικές χώρες στις οποίες διαβιούν τα 3/4 των φορέων του ιού HIV παγκοσμίως και οι οποίες αντιμετώπιζαν δυσκολίες στην εισαγωγή φθηνών φαρμάκων, ιδίως μετά την πλήρη προσαρμογή της Ινδίας -τον βασικό τους προμηθευτή- στις απαιτήσεις της συμφωνίας TRIPS για την προστασία των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας στα φάρμακα.. Η υιοθέτηση από τον ΠΟΕ αυτής της τροποποίησης χαιρετίστηκε από όλα τα μέλη σαν μεγάλη επιτυχία στη Συνδιάσκεψη του Χόνγκ Κόνγκ. Οι τριάντα δύο LAX που είναι μέλη του ΠΟΕ

ενδιαφέρονται, επίσης, να παρατείνουν τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου που τις δόθηκε για την πλήρη εφαρμογή της Συμφωνίας για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και που επρόκειτο να λήξει την 1/1/2006 και για άλλα προϊόντα, εκτός τα φάρμακα για τα οποία η προθεσμία λήγει το 2016. Τελικά, λίγο πριν το Χόνγκ Κόνγκ και μετά από πιέσεις των αναπτυγμένων χωρών συμφωνήθηκε να δοθεί παράταση 7,5 χρόνων, τα μισά έτη από όσα ζητούσαν οι ΛΑΧ.

Η Διάσκεψη του Χόνγκ Κόνγκ εστίασε ελάχιστα στα θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς αυτά δεν αποτελούσαν προτεραιότητα και βρίσκονταν χαμηλά στην ημερήσια διάταξη των θεμάτων προς διαπραγμάτευση. Όσον αφορά την επέκταση της προστασίας των ενδείξεων γεωγραφικής προέλευσης και τη σχέση ανάμεσα στη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλία και τη Συμφωνία TRIPS, το τελικό κείμενο άφησε ανοιχτό το πεδίο για περαιτέρω διαπραγματεύσεις σ' αυτά τα ζητήματα, ενώ ορίζει ότι το Συμβούλιο θα πρέπει να εξετάσει την πρόοδο που έλαβε χώρα και να αναλάβει δράση το αργότερο μέχρι την 31 Ιουλίου 2006. Οι αναπτυσσόμενες χώρες έμειναν σχετικά ικανοποιημένες από αυτή την διατύπωση, ενώ η ΕΕ την αποδέχτηκε χλιαρά, υπενθυμίζοντας τη σημασία που αποδίδει η ίδια στο ζήτημα. Αντίθετα, η δέσμευση από τα μέλη να εντατικοποιήσουν τις προσπάθειές τους για την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων σχετικά με την καθιέρωση ενός πολυμερούς συστήματος γνωστοποίησης και καταχώρισης των ενδείξεων γεωγραφικής προέλευσης για τα κρασιά και τα ποτά, έγινε δεκτή με κάποια ικανοποίηση από την ΕΕ. Συμφωνήθηκε ακόμα η διατήρηση του *moratorium* στα παράπονα μη-παραβίασης τουλάχιστον μέχρι την επόμενη Υπουργική συνεδρίαση, οπότε και το Συμβούλιο για τα TRIPS θα κάνει τις συστάσεις του μετά από εξέταση των επιμέρους χαρακτηριστικών τέτοιων παραπόνων. Είναι πιθανό η υποχώρηση των ΗΠΑ στο σημείο αυτό να εντάσσεται στην ευρύτερη διαπραγματευτική τους στρατηγική και να τοποθετεί το ζήτημα στο πλαίσιο μελλοντικών διεκδικήσεων

5. Συμπεράσματα

- Θα ξεκινήσουμε με τα λόγια του Pascal Lamy, νυν προέδρου του ΠΟΕ, ο οποίος σημείωσε ότι εάν μέχρι πριν την έναρξη της διάσκεψης του Χονγκ Κονγκ ο Γύρος της Ντόχα είχε ολοκληρωθεί κατά 55 τοις εκατό, μετά το τέλος αυτής το ποσοστό αυτό έφτασε το 60 τοις εκατό. **Ακριβώς αυτή ήταν η “πρόοδος” που σημειώθηκε όσον αφορά στην απελευθέρωση του παγκόσμιου πολυμερούς εμπορικού συστήματος από τις 13 έως τις 18 Δεκεμβρίου στο Χονγκ Κονγκ. Βέβαια, όσο απαισιόδοξη και αν φαίνεται αυτή η παρατήρηση άλλο τόσο ευτυχές είναι το γεγονός ότι οι πολυμερείς διαπραγματεύσεις δεν έφτασαν σε αδιέξοδο όπως είχε γίνει προηγουμένως στο Σιάτλ και στο Κανκούν.** Πράγματι, η επίτευξη συμφωνίας επισήμανε το γεγονός ότι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου είναι ακόμα επίκαιρος, κι αυτό γιατί στην αντίθετη περίπτωση, οι ιδρυτές του θα έπρεπε να αναθεωρήσουν πολλές από τις πτυχές του πλαισίου παγκόσμιων πολυμερών διαπραγματεύσεων. **Το ζήτημα, βέβαια, είναι ότι η λύση που δόθηκε στο πρόβλημα είναι εμβλωματική και η συμφωνία που επιτεύχθηκε αφορά μόνο ένα μικρό μέρος των ζητημάτων στα οποία τα κράτη μέλη θα έπρεπε να είχαν συμφωνήσει.** Το χρονικό διάστημα που έχουν θέσει οι Υπουργοί Εμπορίου για την επίτευξη συμφωνίας και στα υπόλοιπα ζητήματα που τους απασχολούν, και το οποίο είναι μέχρι τον Απρίλιο του 2006 για τα αγροτικά και τα βιομηχανικά προϊόντα και μέχρι τον Οκτώβριο του 2006 για τις υπηρεσίες, φαίνεται ότι δεν είναι αρκετό, αν λάβει κανείς υπόψη του την εξέλιξη και την εμπειρία των διαπραγματεύσεων κατά τη διάρκεια της προ Χονγκ Κονγκ περιόδου. Όπως ισχύει και για κάθε άλλο είδος διεθνούς οργάνωσης, προκειμένου να λειτουργήσουν σωστά, εγχειρήματα όπως είναι αυτό του αναπτυξιακού Γύρου της Ντόχα, πρέπει να υπάρχει κι η ανάλογη πολιτική θέληση από τα μέλη που τα απαρτίζουν ούτως ώστε να υπάρξουν οι αναγκαίες και αμοιβαίες υποχωρήσεις για την επίτευξη μιας συνολικής συμφωνίας. Στην συγκεκριμένη περίπτωση βέβαια φαίνεται ότι **οι κύριοι πρωταγωνιστές των διαπραγματεύσεων δεν ήταν αρκετά διατεθειμένοι να προσφέρουν περισσότερα απ’ όσα θεωρούσαν ότι είναι πολιτικά αποδεκτό για αυτούς να δώσουν. Τις συνέπειες όμως, σαφώς αρνητικές, αναμένεται να τις υποστεί συνολικά το παγκόσμιο πολυμερές εμπορικό σύστημα.**
- **Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί το αγροτικό ζήτημα. Η απόφαση για κατάργηση όλων των εξαγωγικών επιδοτήσεων μέχρι το 2013 είναι σίγουρα ότι πιο σημαντικό έχει να επιδείξει αυτή η διάσκεψη.** Οι εξαγωγικές ενισχύσεις και επιδοτήσεις αποτελούν σίγουρα μία από τις πιο στρεβλωτικές πρακτικές για το ελεύθερο εμπόριο πολιτικές.

Τέτοιου είδους μέτρα νοθεύουν τον ανταγωνισμό στις διεθνείς αγορές εις βάρος των αναπτυσσόμενων καθώς και των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών και είναι σίγουρο ότι η συμφωνία για την κατάργηση των εξαγωγικών επιδοτήσεων έχει να προσφέρει πολλά στις χώρες του κόσμου, ιδιαίτερα τις αναπτυσσόμενες των οποίων η ευημερία εξαρτάται σημαντικά από τον αγροτικό τους εξαγωγικό τομέα. **Το γεγονός, βέβαια, ότι οι αναπτυσσόμενες οικονομίες προσδοκούσαν η μείωση αυτή να επέλθει μέχρι το 2010, άφησε μία μικρή γεύση απογοήτευσης στους εκπροσώπους των χωρών αυτών η οποία πάντως σε καμία περίπτωση δεν μειώνει τη σημασία της συμφωνίας αυτής.**

- **Ακόμα πιο σημαντικό, όμως, είναι το γεγονός ότι δεν επήλθε καμία συμφωνία όσον αφορά στη μείωση των δασμών στα αγροτικά προϊόντα από τις ανεπτυγμένες χώρες.** Σύμφωνα με τις τελευταίες έρευνες της Παγκόσμιας Τράπεζας τα οφέλη πλούτου για τις αναπτυσσόμενες χώρες που θα απαλλάσσονται από τη μείωση των δασμών είναι κατά πολύ περισσότερα από αυτά που προέρχονται από την εξάλειψη των εξαγωγικών επιδοτήσεων. **Για το λόγο αυτό, θα ήταν ίσως ευτυχές οι διαπραγματευόμενες πλευρές να προχωρήσουν περισσότερο στη συνέχεια όσον αφορά στο ζήτημα αυτό, παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις που θα υπάρξουν στον αγροτικό τομέα πολλών ανεπτυγμένων χωρών.** Είναι πάντως αναγκαίο να σημειωθεί εδώ ότι είναι πολύ δύσκολο να επιτευχθεί κάποια συμφωνία όσον αφορά τους δασμούς στα αγροτικά προϊόντα στο άμεσο μέλλον μιας και το ζήτημα αυτό σχετίζεται άμεσα με την προοπτική αναπροσαρμογής της Ευρωπαϊκής Κοινής Αγροτικής Πολιτικής για την οποία οι Ευρωπαίοι ηγέτες αποφάσισαν τον περασμένο Δεκέμβριο ότι θα παραμείνει ως έχει μέχρι το 2013.
- **Το ζήτημα το οποίο γνώρισε τη μεγαλύτερη επιτυχία στις διαπραγματεύσεις του Χονγκ Κονγκ όσον αφορά στα αγροτικά προϊόντα είναι αυτό του βαμβακιού.** Όσον αφορά στο βαμβάκι η απόφαση των διαπραγματευτών για εξάλειψη των εξαγωγικών επιδοτήσεων μέσα στο 2006 είναι μία πολύ θετική εξέλιξη που θα ωφελήσει ιδιαίτερα τους παραγωγούς βαμβακιού στις αφρικανικές χώρες. **Όπως επισημάνθηκε παραπάνω, η χώρα που αντιτάσσονταν περισσότερο σθεναρά στην εξέλιξη αυτή ήταν οι ΗΠΑ της οποίας οι βαμβακοπαραγωγοί δέχονται υπέρογκες ενισχύσεις. Η απόφαση τους αυτή να κάνουν παραχωρήσεις σ' αυτό το ζήτημα είναι ένα γεγονός που εμπνέει ιδιαίτερη αισιοδοξία.**
- **Ένα άλλο ζήτημα, το μόνο στην ουσία που παρουσίασε κάποια αξιόλογη πρόοδο κατά τη Διάσκεψη, ήταν άμεσα σχετιζόμενο με την αναπτυξιακή φύση του Γύρου της Ντόχα. Πιο συγκεκριμένα το ζήτημα αυτό έχει να κάνει με την απόφαση των πλουσίων χωρών να απεμπολήσουν μέχρι το έτος 2008 όλους τους δασμούς και τις ποσοτώσεις για το 97 τοις εκατό των αγαθών που προέρχονται από τις 50 λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες του κόσμου (LAX).** Η εξέλιξη αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως θετική εξέλιξη για τις οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών, ιδιαίτερα αν ειδωθεί κάτω από το πρίσμα της ελεύθερης πρόσβασης που ήδη οι χώρες αυτές απολαμβάνουν σε μια από τις μεγαλύτερες αγορές παγκοσμίως, όπως είναι αυτή της ΕΕ (πρωτοβουλία EBAY – Everything But Arms). Εξίσου θετική εξέλιξη αποτελεί η παροχή Τεχνικής Βοήθειας σχετικής με το Εμπόριο προς τις LAX με τη συμμετοχή και ανάμειξη και άλλων διεθνών οργανισμών.

- Είναι αλήθεια ότι οι κύριοι πρωταγωνιστές των διαπραγματεύσεων βλέποντας ότι δεν ήταν πιθανό να επέλθει συμφωνία στην συντριπτική πλειοψηφία των θεμάτων που απασχολούσαν τη συνδιάσκεψη, επέστησαν την προσοχή τους στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες προκειμένου να επιτευχθεί τουλάχιστον μία συμφωνία σε ζητήματα που απασχολούσαν έντονα τις χώρες αυτές. **Η τελική συμφωνία παρ'ότι ευπρόσδεκτη σε όλα τα μέλη, άφησε μία γεύση πικρίας στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες οι οποίες ανέμεναν ότι το άνοιγμα αυτό των αγορών των πλουσίων χωρών θα λάμβανε χώρα για το 99 τοις εκατό των προϊόντων τους. Αυτό δεν συνέβη, μεταξύ άλλων, για τον επιπρόσθετο λόγο του ότι οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία αντιστάθηκαν σθεναρά στο άνοιγμα των αγορών τους για τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και το ρύζι αντίστοιχα.** Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων μάλιστα οι εκπρόσωποι της ΕΕ, οι οποίοι και δέχονταν τις περισσότερες πιέσεις όσον αφορά στο αγροτικό ζήτημα, έδραξαν της ευκαιρίας και κατηγόρησαν τις ΗΠΑ για αδιαλλαξία η οποία υπονόμει σοβαρά την αναπτυξιακή φύση του Γύρου της Ντόχα. **Το γεγονός ότι ακόμα και σε αυτό το επιμέρους ζήτημα, οι διαπραγματευόμενες πλευρές έμειναν αμετακίνητες στη θέση τους, είναι ένα ακόμη αδιάσειστο στοιχείο της μη ύπαρξης αρκετής θέλησης από ορισμένες χώρες για μία πιο ευνοϊκή κατάληξη των διαπραγματεύσεων στο Χονγκ Κονγκ.**
- **Η κοινή δήλωση των Υπουργών εμπορίου όσον αφορά το ζήτημα της πρόσβασης στις μη γεωργικές αγορές (NAMA), έκανε λόγο για άμεση σύνδεση του ζητήματος αυτού με τις διαπραγματεύσεις για τα αγροτικά προϊόντα.** Το ζήτημα των βιομηχανικών αγαθών καθίσταται έτσι το περισσότερο, άμεσα συνδεδεμένο με τις διαπραγματεύσεις στο πιο σημαντικό ζήτημα του Γύρου, και γι'αυτό το λόγο παρόλο που στο Χονγκ Κονγκ δεν επετεύχθη καμιά συμφωνία, υπάρχουν κάποιες ελπίδες ότι ίσως να υπάρξουν θετικές εξελίξεις στο άμεσο μέλλον. Την πεποίθηση αυτή ενισχύει και το γεγονός ότι επήλθε κάποια σύγκλιση όσον αφορά στον ελβετικό τύπο μείωσης των δασμών υπέρ των αναπτυσσόμενων χωρών, αφού η ευλυγισία της παραγράφου 8 φαίνεται ότι θα αποσυνδεθεί από την επιλογή κατάλληλου συντελεστή για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Παρόλα αυτά χρειάζονται να γίνουν σημαντικά βήματα για την επίτευξη συμφωνίας και σ'αυτό τον τομέα και το χρονικό διάστημα μέχρι τον Απρίλιο του 2006 φαίνεται ασφυκτικά μικρό.
- **Τέλος, όσον αφορά τις υπηρεσίες και τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας η πρόοδος που επετεύχθη ήταν ελάχιστη, αν εξαιρέσει κανείς ότι για την περίπτωση των ΛΑΧ, λίγο πριν την έναρξη της Διάσκεψης στο Χόνγκ- Κόνγκ, συμφωνήθηκε να γίνει μόνιμη μια τροποποίηση στην συμφωνία για τα TRIPS που να επιτρέπει στις χώρες αυτές να εισάγουν, όταν κάτι τέτοιο θεωρείται αναγκαίο, φθηνά υποκατάστατα φαρμάκων που υπό προϋποθέσεις μπορούν να παράγονται σε άλλες χώρες.** Η μη πρόοδος στα ζητήματα των υπηρεσιών και των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ήταν απολύτως φυσιολογική από τη στιγμή που οι διαπραγματευτές αναλώθηκαν εξ'ολοκλήρου στα αγροτικά αγαθά μην αφήνοντας περιθώρια επίτευξης συμφωνίας στα άλλα ζητήματα. **Όσον αφορά στον τομέα των υπηρεσιών, όπως σημειώθηκε παραπάνω, το πλαίσιο που δημιουργήθηκε για την διεκπεραίωση των διαπραγματεύσεων δεν είναι και τόσο ευνοϊκό για τις αναπτυσσόμενες**

χώρες οι οποίες προκειμένου να απελευθερώσουν κάποιους τομείς υπηρεσιών τους θα πρέπει να συμμετάσχουν σε πολυμερείς διαπραγματεύσεις. Ταυτόχρονα προβληματισμό για την επιτυχή κατάληξη των διαπραγματεύσεων προκαλεί ο στενός χρονικός ορίζοντας που ορίζει την 31^η Οκτωβρίου 2006 ως την τελική ημερομηνία για την υποβολή του σχεδίου τελικών προσφορών από τα διαπραγματευόμενα μέρη.

- Η τελική συμφωνία που επήλθε στο Χονγκ Κονγκ λοιπόν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μία πύρρειος νίκη για το πολυμερές εμπορικό σύστημα. Αυτό που στην ουσία προσέφερε ήταν κάποιες λύσεις σε ελάχιστα ζητήματα και μία μετάθεση των προβλημάτων για αργότερα όσον αφορά τη συντριπτική πλειοψηφία των υπολοίπων θεμάτων. Ακόμα πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι οι οιωνοί δεν πολύ καλοί για την επίτευξη συμφωνίας και στο άμεσο μέλλον με αποτέλεσμα να είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν ο Γύρος της Ντόχα θα ολοκληρωθεί τελικά επιτυχώς. Είναι ακόμα αμφίβολο εάν ένα μικροτερο πακέτο συμφωνιών είναι πια δυνατόν να συμφωνηθεί σε σχέση με τους αρχικούς υπερφιλόδοξους στόχους του Γύρου. Τα πράγματα αναμένεται να δυσκολέψουν ακόμα περισσότερο, αν οι διαπραγματεύσεις συνεχιστούν και μέσα στο 2007, οπότε και ο Αμερικανός Πρόεδρος χάνει τη δυνατότητα που έχει να διαπραγματεύεται απευθείας τα εμπορικά ζητήματα και να υποβάλλει τα αποτελέσματα στο Κογκρέσο προς έγκριση εντός ενενήντα ημερών. Υφίσταται σοβαρός κίνδυνος ο Γύρος της Ντόχα να είναι η πρώτη πολυμερής διαπραγμάτευση για το διεθνές εμπόριο που αποτυγχάνει από τη δεκαετία του '30.
- Αν κάτι τέτοιο συμβεί και ο Γύρος της Ντόχα ουσιαστικά δεν μπορέσει ουσιαστικά να ολοκληρωθεί, τότε αναπόδραστα θα δούμε το πολυμερές εμπορικό σύστημα να αμφισβητείται με ακόμα πιο έντονο τρόπο. Αντίστοιχα, θα πρέπει να αναμένεται η δημιουργία ακόμα περισσότερων περιφερειακών συνεργασιών και διαπεριφερειακών συνεργιών –πχ. ΕΕ-MERCOSUR, ΕΕ-ASEAN. Τα δε μεγάλο ερώτημα που τίθεται θα είναι: Σε ποια έκταση τέτοιου είδους περιφερειακές και διαπεριφερειακές συνεργασίες και συσπειρώσεις είναι σε θέση να πραγματώσουν την παγκοσμιοποίηση και να προωθήσουν την παγκόσμια διακυβέρνηση; Μήπως, αντίθετα εξελιχθούν σε αντίπαλα εμπορικά μπλόκ με έντονες προστατευτικές διαθέσεις; Μήπως στη θέση του πολυμερούς εμπορικού συστήματος δούμε την ανέλιξη της ομάδας του G-8 στη θέση ενός παγκόσμιου Διευθυντηρίου; Σε μια τέτοια περίπτωση ο αναπτυσσόμενος κόσμος θα αντιδράσει και θα δημιουργήσει τις δικές του διαπεριφερειακές συνεργασίες με πιθανό αποτέλεσμα ο πολυμερισμός να βρεθεί σε βαθύτερη κρίση. Αποτελεί συνεπώς όχι μόνο ευχή αλλά και αναγκαιότητα ότι τα κράτη μέλη στις διαπραγματεύσεις θα είναι διατεθειμένοι να κάνουν περισσότερες υποχωρήσεις κυρίως στο ζήτημα των αγροτικών προϊόντων προκειμένου να υπάρξει μια βάσιμη προοπτική για την επιτυχή ολοκλήρωση του αναπτυξιακού Γύρου της Ντόχα.